

INFORMATĪVAIS ZIŅOJUMS

**Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts
sociālās ilgtspējas un ekonomikas konkurētspējas
veicināšanai**

**Finanšu ministrija
2020.gada augusts**

Saturs

Saīsinājumu saraksts.....	3
Ievads.....	4
1.Nodokļu izmaiņu I posms (spēkā no 2021.gada).....	7
1.1. Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes samazināšana, iedzīvotāju ienākuma nodokļa un solidaritātes nodokļa likmju, un diferencētā neapliekamā minimuma izmaiņas	7
1.2. Minimālā valsts sociālā apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēra ieviešana	13
1.2.1. <i>Vispārējā nodokļa režīmā nodarbinātie</i>	15
1.2.2. <i>Saimnieciskās darbības veicēji – vispārējais režīms</i>	15
1.2.3. <i>Autoratlīdzību saņēmēji</i>	18
1.2.4. <i>Mikrouzņēmumu nodokļa režīma reorganizēšana</i>	21
1.2.5. <i>Patentmaksājumi</i>	22
2.Nodokļu izmaiņu II posms (spēkā no 2022.gada).....	24
3.Nodokļu izmaiņu III posms (spēkā 2023.gada).....	25
4. Akcīzes nodokļa likmju tabakas izstrādājumiem paaugstināšana	27
4.1. Akcīzes nodokļa likmju cigaretēm paaugstināšana	27
4.2. Akcīzes nodokļa elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem vienkāršošana un paaugstināšana	27
4.3. Akcīzes nodokļa likmes pārējiem tabakas izstrādājumiem pakāpeniska paaugstināšana	28
4.4. Akcīzes nodokļa likmes karsējamai tabakai pakāpeniska paaugstināšana	29
4.5. Akcīzes nodokļa likmes piemērošana jaunieviestiem produktiem	29
5. Transportlīdzekļu nodokļu izmaiņas	31
5.1. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis	31
5.2. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	32
5.3. Vieglo automobiļu reģistrācijas nodoklis	33
6. Akcīzes nodokļa likmes samazināšana dabasgāzei (izmantošanai transportā) ...	35
7. Atbalsta pasākumi IIN politikas attīstības virzienu īstenošanai.....	36
7.1. IIN deklarēšanas sistēmas un piemaksu un pārmaksu atmaksas sistēmas sakārtošana	36
7.2. Vienveidīgas pieejas nodrošināšana IIN piemērošanā	37
7.3. Ar IIN neapliekamo kompensāciju apmērs un kompensējamo izdevumu veidi, ja darba devējs kompensē darbiniekam ar attālināto darbu saistītos izdevumus.....	37
8. Pievienotās vērtības nodokļa izmaiņas	38
9. Kopsavilkuma fiskālās tabulas	39

Saīsinājumu saraksts

AN – akcīzes nodoklis
DNM – diferencētais neapliekamais minimums
FM – Finanšu ministrija
IIN – iedzīvotāju ienākuma nodoklis
LM – Labklājības ministrija
MK – Ministru kabinets
MU – mikrouzņēmums
MUN – mikrouzņēmumu nodoklis
NTSP – Nacionālā Trīspusējās sadarbības padome
PVN – pievienotās vērtības nodoklis
SM – Satiksmes ministrija
TEN – transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis
UVTN – uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis
TRN – transportlīdzekļu reģistrācijas nodoklis
SAM – papildus sociālā apdrošināšana
VID – Valsts ieņēmumu dienests
VSAOI – valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

Ievads

Nodokļu politikas stratēģisko virzienu skaidrība un stabilitāte ir būtiska gan uzņēmējdarbības, gan sabiedrisko pakalpojumu un investīciju efektīvai plānošanai. Svarīga ir arī to sasaiste ar valsts vispārējiem attīstības mērķiem.

Saskaņā ar Valdības rīcības plāna Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta (turpmāk – MK) iecerēto darbību īstenošanai (apstiprināts ar MK 2019.gada 7.maija rīkojumu Nr.210 “Par Valdības rīcības plānu Deklarācijas par Artura Krišjāņa Kariņa vadītā Ministru kabineta iecerēto darbību īstenošanai”) 5.1.uzdevumu Finanšu ministrijai (turpmāk – FM) līdz 2020.gada 31.maijam bija uzdots kopīgi ar valdības sociālajiem un sadarbības partneriem izstrādāt vidēja termiņa valsts nodokļu politikas pamatnostādnes.

Darbs pie *Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2021.-2025.gadam* izstrādes tika uzsākts jau 2019.gada vasarā, kad piecas Valdības koalīciju veidojošās partijas¹ izveidoja *Nodokļu politikas plānošanas attīstības komiteju* (turpmāk – Attīstības komiteja), kuras mērķis ir koordinēt sadarbības partneru prioritātes nodokļu politikas plānošanai turpmākajiem gadiem. Papildus tam 2019.gada 2.decembrī tika nodibināta *Saeimas Budžeta un finanšu (nodokļu) komisijas Nodokļu politikas apakškomisija*, kura ar lielāko darba ņēmēju, darba devēju un uzņēmēju nevalstisko organizāciju pārstāvjiem izdiskutēja to nostāju un redzējumu Latvijas nodokļu sistēmas attīstībai.

Lai nodrošinātu iespēju MK paust viedokli par nodokļu politikas virzienu priekšlikumiem pirms valsts nodokļu politikas pamatnostādņu iesniegšanas MK, tika izstrādāts un 2020.gada 25.februārī MK tika pieņemts zināšanai (prot. Nr.8 38.§) informatīvais ziņojums “*Par virzieniem Valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2021.-2025.gadam izstrādei*” (TA – 276)². Informatīvais ziņojums saturēja sadarbības partneru – Valdības koalīciju veidojošo politisko partiju – priekšlikumu apkopojumu Latvijas nodokļu sistēmas uzlabošanai, kas ir apspriesti dažādos publiskos formātos. Valdības sociālie partneri un nevalstiskās organizācijas tika iepazīstinātas ar informatīvo ziņojumu Nacionālās Trīspusējās sadarbības padomes (turpmāk – NTSP) Budžeta un nodokļu apakšpadomes 2020.gada 12.februāra sēdē.

Laika periodā no 2020.gada februāra līdz marta sākumam turpinājās intensīvs darbs pie vidēja termiņa valsts nodokļu politikas pamatnostādņu izstrādes gan Attīstības komitejas, gan arī NTSP Budžeta un nodokļu apakšpadomes sanāksmēs.

Sakarā ar jaunā koronavīrusa izraisītās slimības vīrusa Covid-19 straujo izplatību pasaulē un Latvijā noteiktajiem ierobežojumiem, ietekme uz iespējamo ekonomisko izaugsmi un tautsaimniecību nav skaidri nosakāma, kas lielā mērā būs atkarīga no vīrusa izplatības plašuma un ilguma. Tādējādi darbs pie valsts nodokļu politikas pamatnostādņu 2021.-2025.gadam izstrādes pašlaik ir pārtraukts.

Vienlaikus Covid-19 infekcijas izraisītā krīze ir izgaismojusi vairākas esošās nodokļu sistēmas nepilnības valstī, tai skaitā sociālās aizsardzības trūkumu alternatīvajos nodokļu režīmos strādājošajiem, kuru risināšanai nepieciešami nekavējoši lēmumi.

Viens no galvenajiem Covid-19 infekcijas krīzes laikā identificētajiem jautājumiem ir nepietiekams valsts sociālais nodrošinājums lielai sabiedrības daļai, kas neļauj saņemt adekvātu sociālo atbalstu nepieciešamības gadījumā. Mūsdienu ekonomikas attīstība, jaunu

¹ Valdības koalīciju veidojošās partijas:

- 1) partiju apvienība “Jaunā Vienotība”,
- 2) politiskā partija “KPV LV”,
- 3) Jaunā konservatīvā partija,
- 4) Nacionālā apvienība „Visu Latvijai!” – „Tēvzemei un Brīvībai/LNNK”
- 5) partiju apvienība “Attīstībai/Par!”

² Pieejams: <http://tap.mk.gov.lv/mk/tap/?pid=40484283>

komercdarbības formu rašanās, digitālās vides izmantošana komercdarbībā, kā arī Covid-19 infekcijas ietekme un citi faktori nosaka nepieciešamību veikt izmaiņas pastāvošajā sociālās apdrošināšanas sistēmā, lai visiem strādājošajiem nodrošinātu atbilstošu sociālo aizsardzību. Rezultātā tiktu panākts noteikts un izmērāms efekts iedzīvotāju sociālajā nodrošinājumā krīzes gadījumos, kā arī būtu sperts būtisks solis ēnu ekonomikas samazinājumā kopumā.

Nodokļu sistēmas taisnīgums un vienkāršība ir būtisks nodokļu politikas mērķis. Vienaļpus pie atsevišķu pasākumu izstrādes un ieviešanas jāņem vērā pašlaik pastāvošās neskaidrības un riski, ko rada pandēmija un tās ietekme uz ekonomisko attīstību.

Lai risinātu identificētās problēmas saistībā ar sociālo un veselības nodrošinājuma nepietiekamību nodarbinātām personām, tiek plānots ieviest šādas nodokļu izmaiņas:

1. **Pirmajā nodokļu izmaiņu posmā**, kas stāsies spēkā **no 2021.gada**, tiks:
 - 1) samazināta valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme par 1 procentpunktu ;
 - 2) palielināts ienākumu sliekšnis līdz 1800 *euro*, kuram piemēro diferencēto neapliekamo minimumu;
 - 3) ieviests minimālais VSAOI objekts vispārējā nodokļu režīmā un alternatīvajos nodokļu režīmos nodarbinātajiem, kuru ienākumi mēnesī nerasniedz minimālās algas apmēru. Nodarbinātie, kuru ienākumi mēnesī sasniedz vai pārsniedz minimālās algas apmēru, veic VSAOI vispārējā apmērā un no starpības starp ienākumiem un brīvi izraudzītā objekta³, veic VSAOI 5% apmērā pensiju un 5% sociālai apdrošināšanai;
 - 4) reorganizēts mikrouzņēmuma nodokļa režīms;
 - 5) IIN pārdaļe pašvaldību budžetam no 80% uz 75% un valsts pamatbudžetu no 20% uz 25% ;
 - 6) lai VSAOI likmes samazinājums neradītu administratīvo slogu, samazinātā IIN likme ienākumiem, kas pārsniedz 62800 *euro*, un lai sabalansētu VSAOI un solidaritātes nodokļa likmes - samazināta solidaritātes nodokļa likme un personificētā solidaritātes nodokļa daļa netiek personificēta;
 - 7) Ieviesti atbalsta pasākumi IIN politikas attīstības virzienu īstenošanai.
2. **Otrajā nodokļu izmaiņu posmā**, kas stāsies spēkā **no 2022.gada**, tiks veiktas izmaiņas, kas attiecas uz saimnieciskās darbības veicējiem – vispārējā režīmā, nosakot, ka par saimnieciskās darbības ienākumiem virs 20 004 *euro* gadā (1 667 *euro* mēnesī) tiek palielinātas VSAOI, t.i., ienākumiem virs 20 004 *euro* gadā veiks VSAOI no visa saimnieciskās darbības ienākuma. Spēkā stājas atbalsta pasākums nodokļu politikas attīstības virzienu īstenošanai par automātisku IIN atmaksu.
3. **Trešajā nodokļu izmaiņu posmā**, kas stāsies spēkā **no 2023.gada**, tiks noteikts, ka visos saimnieciskās darbības ienākumu līmeņos VSAOI maksā pilnā apmērā no faktiskajiem ienākumiem, bet ne mazāk kā minimālo VSAOI.

Visos posmos notiks pakāpeniska akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana tabakas produktiem, kā arī, sekojot vides mērķiem, tiks indeksēti arī transportlīdzekļu nodokļi.

³ Brīvi izraudzīts objekts - pašnodarbinātā brīvi izraudzīti ienākumi (no preču ražošanas, darbu izpildes, pakalpojumu sniegšanas, radošās un profesionālās darbības un citi ienākumi no saimnieciskās darbības), par kuriem veic VSAOI vispārējā apmērā, un tie nav mazākā apjomā kā noteiktā minimālā alga.

Detalizētākas nodokļu izmaiņas un to pamatojums aprakstīts attiecīgajās ziņojuma sadaļās.

Ziņojuma pielikumā pievienoti trīs pielikumi: Nr.1 *“Labklājības ministrijas priekšlikumi”*, Nr.2 *“Sociālais nodoklis un sociālās apdrošināšanas sistēma Baltijas valstīs”* un Nr.3 *“Valsts ieņēmumu dienesta viedoklis par identificētajiem riskiem saistībā ar veselības apdrošināšanas obligātā maksājuma ieviešanu”*.

1.Nodokļu izmaiņu **I posms** (spēkā no 2021.gada)

1.1. Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likmes samazināšana, iedzīvotāju ienākuma nodokļa un solidaritātes nodokļa likmju, un diferencētā neapliekamā minimuma izmaiņas

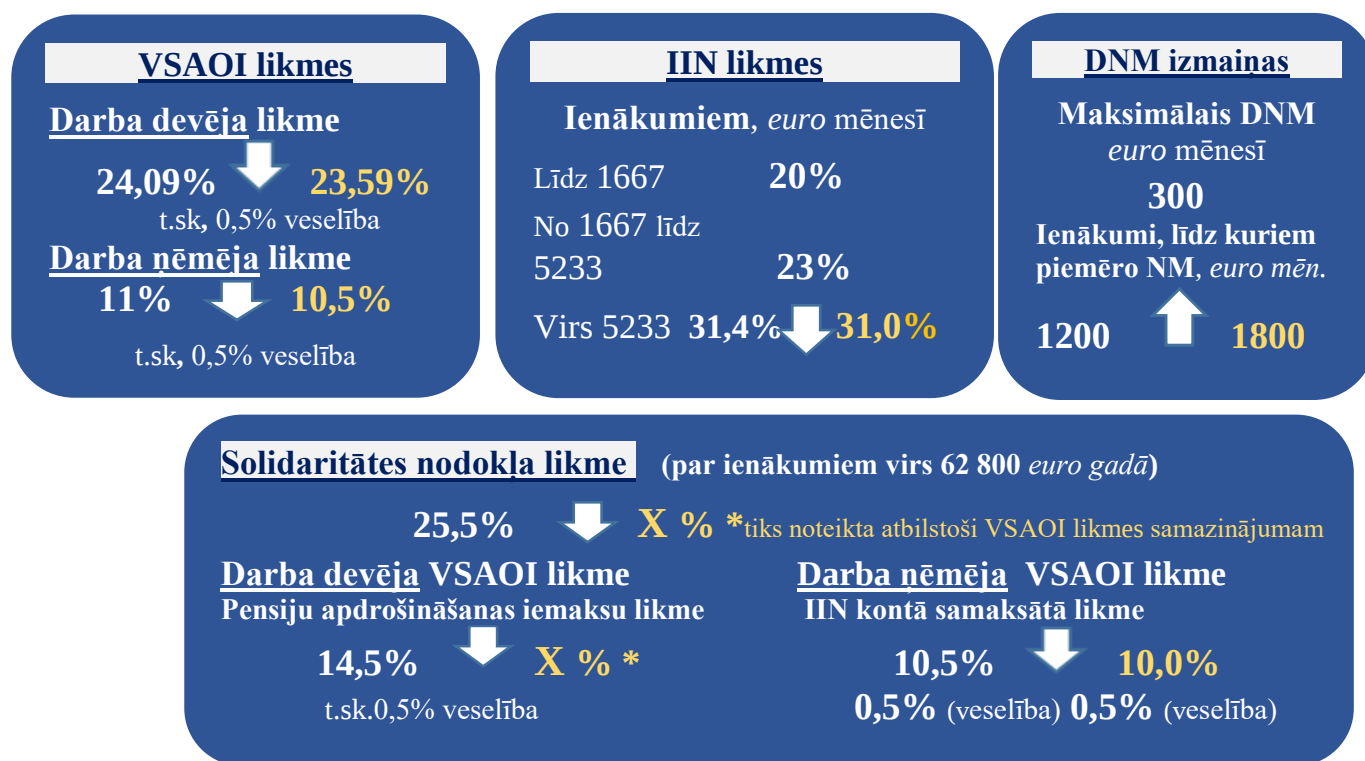
Valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu (VSAOI) likmes, iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) un solidaritātes nodokļa likmju samazināšana, kā arī diferencētā neapliekamā minimuma izmaiņu mērķis ir samazināt darba spēka nodokļu slogu un veicināt konkurētspēju reģiona līmenī no 2021.gada.

Lai ar nodokļu politiku uzlabotu darbaspēka nodokļu konkurētspēju un ienākumu nevienlīdzības samazināšanu strādājošiem iedzīvotājiem, 2021.gadā tiek veiktas sekojošas nodokļu izmaiņas:

- 1) **samazināta VSAOI likme par vienu procentpunktu**, tai skaitā darba devēja likme par 0,5% jeb no 24,09% uz 23,59% un darba ņēmēja likme par 0,5% jeb no 11% uz 10,5%;
- 2) **palielināts ienākumu sliekšnis līdz 1800 euro mēnesī (21 600 euro gadā), līdz kuram tiek piemērots diferencētais neapliekamais minimums** (šobrīd 1200 euro mēnesī (14 400 euro gadā). Tiek saglabāts neapliekamais minimums 300 euro mēnesī (3 600 euro gadā) un ienākumu sliekšnis, līdz kuram tiek piemērots neapliekamais minimums 500 euro mēnesī (6 000 euro gadā). Līdz ar izmaiņām diferencētais neapliekamais minimums tiek aprēķināts plašākam ienākumu intervālam. Proti, diferencētais neapliekamais minimums atbilstoši formulai tiek aprēķināts ienākumiem no 6000 euro līdz 21 600 euro gadā, kas pakāpeniski samazinās līdz pie ienākumiem virs 21 600 euro gadā tas sasniedz 0 un vairs netiek piemērots.
- 3) **samazināta IIN trešā progresīvā likme no 31,4% līdz 31,0%⁴** kuru piemēro ienākumiem virs 62 800 euro gadā. Tiek saglabātas pārējās IIN likmes – 20% ienākumiem līdz 20 004 euro gadā un 23% ienākumiem no 20 004,01 euro līdz 62 800 euro gadā.
- 4) atbilstoši VSAOI likmes samazinājumam samazināta solidaritātes nodokļa likme un lai saglabātu solidaritātes elementu solidaritātes nodoklī mainīts solidaritātes nodokļa likmju sadalījums: valsts pensiju speciālajā budžetā - procentpunkti, atbilstoši VSAOI likmes samazinājumam tiks noteikti (turpmāk nevis reģistrējot nodokļa maksātāja personīgajā kontā saskaņā ar likumu “Par valsts pensijām” (patreiz tie ir 14,0 procentpunkti), bet **novirzot valsts pensiju speciālajā budžetā nepersonalizēti**), IIN sadales kontā – **10 procentpunkti**, veselības apdrošināšanas obligātais maksājums – 1 procentpunkts.

Ņemot vērā, ka plānotās nodokļu politikas izmaiņas samazinās kopējos nodokļu ieņēmumus valstī no darbaspēka nodokļiem, vienlaikus tiek īstenoti pasākumi, ar kuriem tiks veicināta nodokļa sloga pārvirze no darbaspēka uz patēriņu un vides nodokļiem (pasākumi minēti šī informatīvā ziņojuma 4. - 6.sadaļā, t.i., par akcīzes nodokļa un transportlīdzekļu nodokļu izmaiņām).

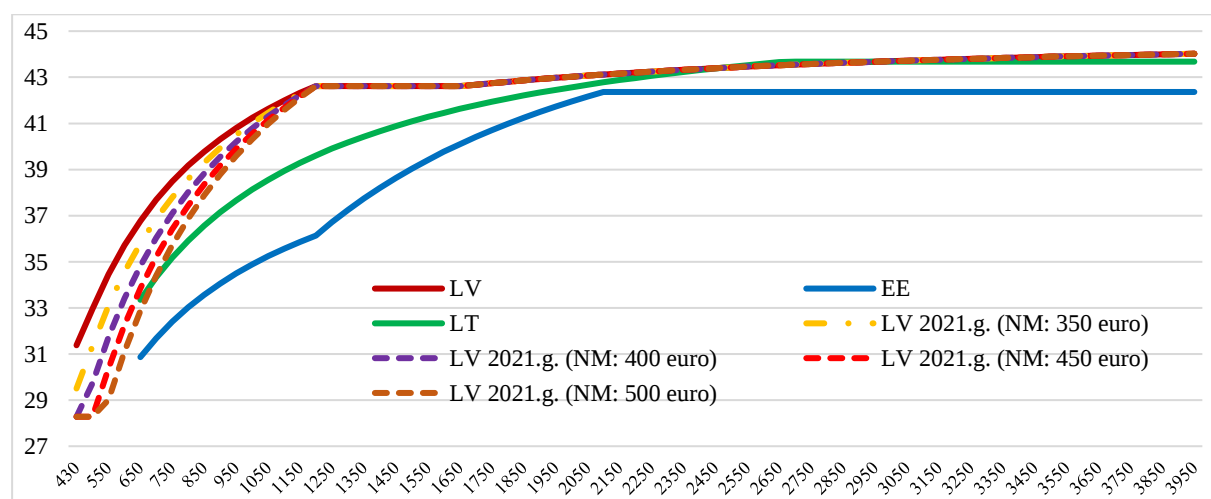
⁴ Likme aprēķināta matemātiski, lai neveidotos papildus piemaksas, salīdzinājumā ar 2020.gadā esošajiem aprēķiniem.

*tiks noteikti atbilstoši VSAOI likmes sadalījumam pēc samazinājuma
 1.att. VSAOI, IIN un solidaritātes nodokļa likmju un DNM izmaiņas

Avots: FM

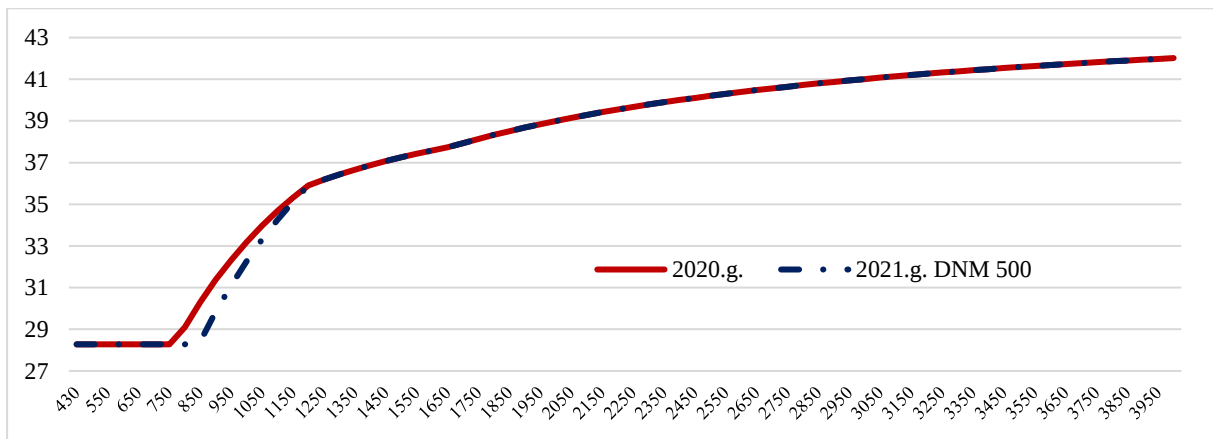
Analizējot dažādus VSAOI un DNM izmaiņu scenāriju ietekmes uz darbaspēka nodokļu slogu un tos salīdzinot arī Baltijas valstu rādītājiem, kā redzams zemāk pievienotajos attēlos, samazinot VSAOI likmi par vienu procentpunktu un DNM piemērošanas sliekšņa palielināšana no 1 200 uz 1 800 euro, ir optimālākais variants.

2.att. Dažādu DNM palielināšanas scenāriju ietekme uz darbaspēka nodokļu slogu,* salīdzinājums Baltijas valstīs, strādājošām bez apgādībā esošām personām

Darbaspēka nodokļu slogs jeb nodokļu ķālis raksturo, cik daudz darbinieks izmaksā darba devējam. To aprēķina kā par darbinieku samaksātās nodokļu summas (IIN un VSAOI (gan darba devēja, gan darbaņēmēja)) attiecību pret darba devēja izmaksām (bruto darba algas un darba devēja VSAOI summas).

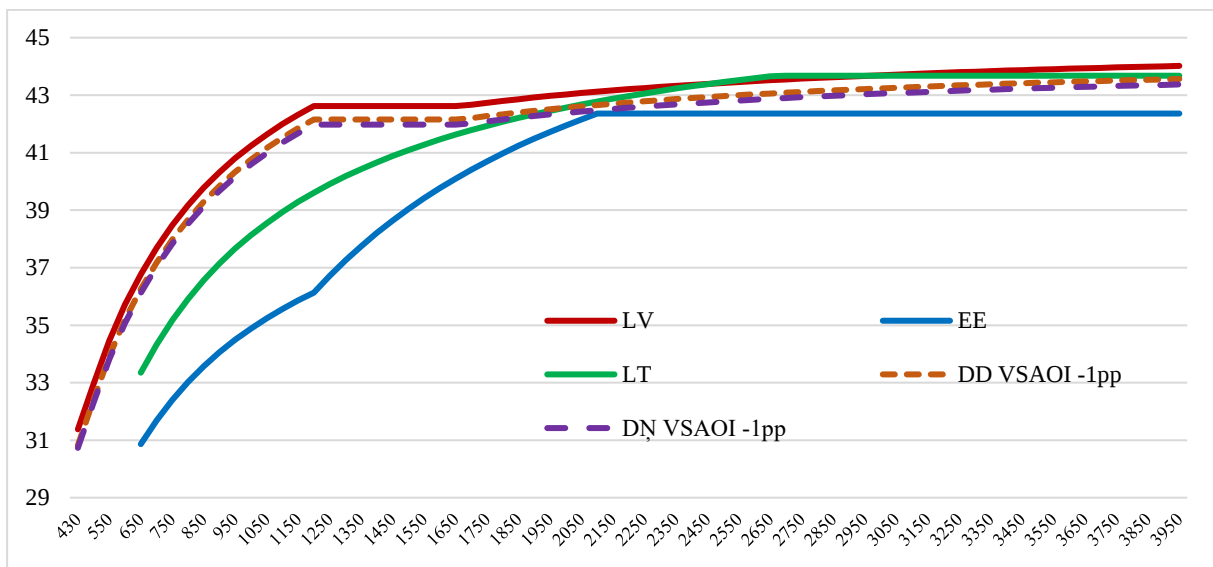
Avots: Latvijas bankas aprēķini uz 2020.gada augustu

3.att. DNM palielināšanas scenārijs līdz 500 euro, strādājošam ar 2 apgādībā esošām personām

Avots: Latvijas bankas aprēķini uz 2020.gada augustu

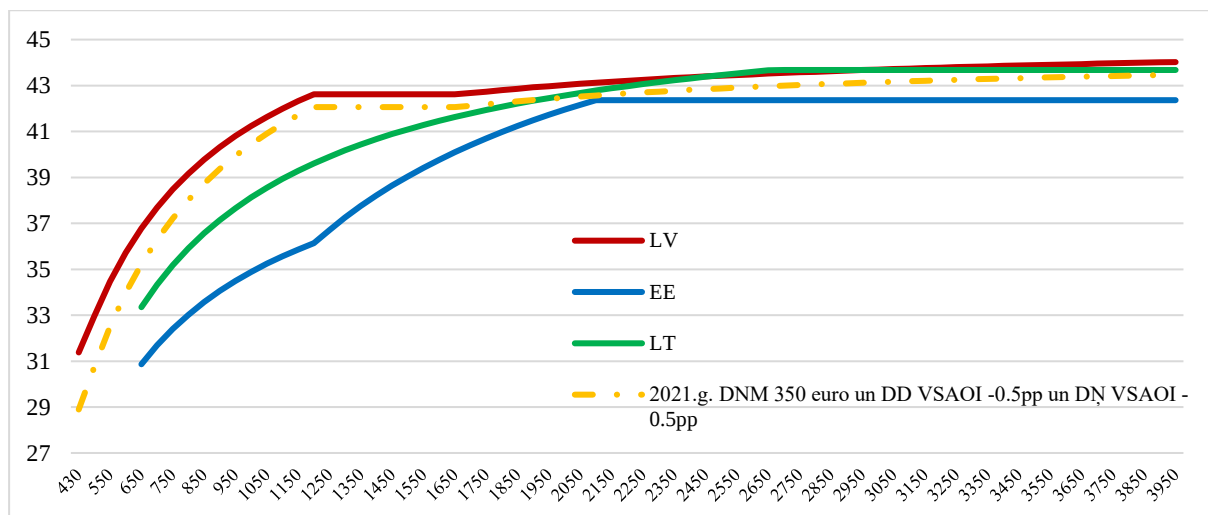
Kā redzams 3.attēlā DNM paaugstināšana līdz 500 euro mēnesī, nesasniegto mērķi atbalstīt darba ņēmējus ar bērniem, jo vairuma darba ņēmēju nodokļu slogs paliek nemainīgs.

4.att. VSAOI likmes samazināšanas par 1 procentpunktu ietekme uz darbaspēka nodokļu slogu, salīdzinājums Baltijas valstīs

Avots: Latvijas bankas aprēķini uz 2020.gada augustu

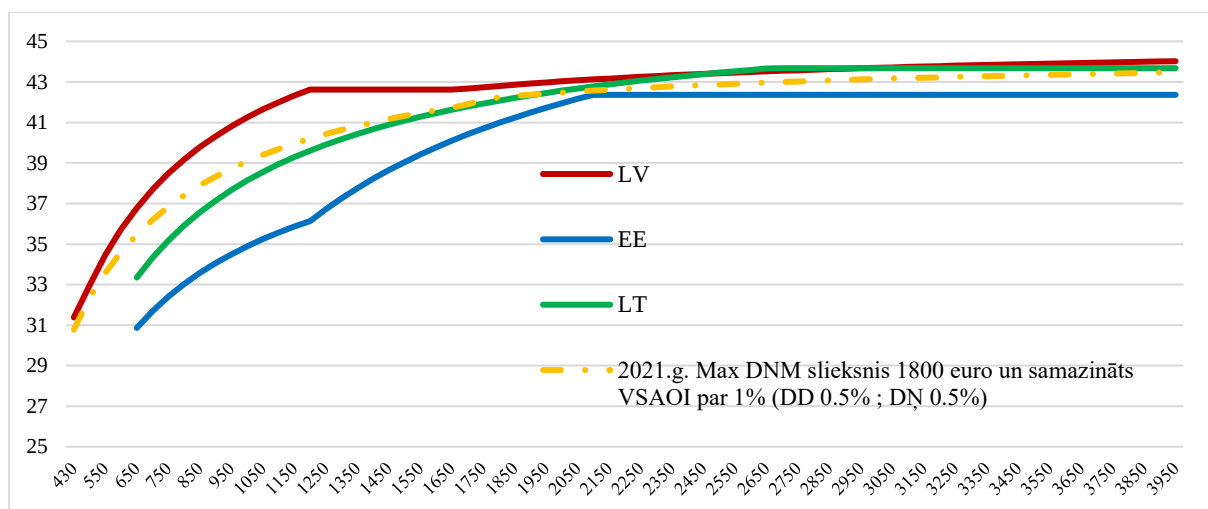
Samazinot VSAOI likmi darba devējam vai darba ņēmējam par 1 procentpunktu nodokļu plaisas rādītājs ir konkurētspējīgāks ar Lietuvas rādītāju.

5.att. **Kombinēta VSAOI samazināšanas un DNM palielināšanas ietekme uz darbaspēka nodokļu slogu, salīdzinājums Baltijas valstīs, strādājošām bez apgādībā esošām personām**

Avots: Latvijas bankas aprēķini uz 2020.gada augustu

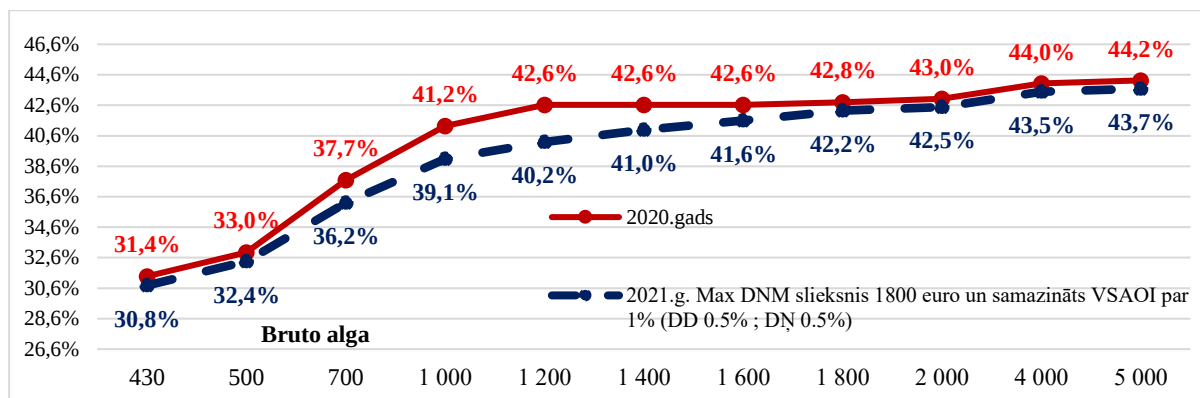
Ieviešot kombinētu VSAOI samazināšanu un DNM griestu palielināšanu ieguvēji ir gan darba devēji, gan darba ņēmēji. Kā redzams 6.attēlā nodokļu sloga rādītājs, salīdzinot ar Baltijas valstīm, kļūst konkurētspējīgāks it īpaši nozarēs ar augstu pievienoto vērtību un algām virs 2 000 euro nodokļu slogs ir zemāks nekā Lietuvā.

6.att. **Nodokļu plaisas salīdzinājums Baltijas valstīs, strādājošām bez apgādībā esošām personām**

Avots: Latvijas bankas aprēķini uz 2020.gada augustu

Kā redzams 7.attēlā darbaspēka nodokļu slogs jeb nodokļu plaisas rādītājs būtiski samazinās nodarbinātajiem ar vidēju darba algu, kā, piemēram, strādājošajam ar bruto darba algu 1200 euro apmērā nodokļu plaisa samazinās par 2,4%.

7.att. Darbaspēka nodokļu slogs* strādājošam bez apgādībā esošām personām

Avots: FM aprēķini uz 2020.gada augustu

1.tabulā redzams, ka kompleksi ieviešot minētos pasākumus, 2021.gadā darbiniekam samaksātā darba alga pēc nodokļu nomaksas (neto ienākums) ievērojami palielinās, salīdzinot ar 2020.gadu. Vienlaikus kopējo samaksāto nodokļu apmērs samazinās, jo tiek samazināta valsts sociālās apdrošināšanas nodokļa likme 1% apmērā, kur darba ņēmēja daļai samazina solidāri 0,5% apjomā, un, palielinot sliekšni ienākumam līdz 1800 *euro* mēnesī (pašlaik 1200 *euro* mēnesī), līdz kuram tiek piemērots diferencētais neapliekamais minimums, no darba ņēmējiem tiek ieturēts IIN mazākā apmērā. Jāatzīmē, ka arī darba devēja maksājamā VSAOI apjoms samazinās uz samazinātās likmes 0,5% rēķina.

1.tab. Ietekme uz ienākumiem – strādājošajam bez apgādībā esošām personām, *EUR* mēnesī

Bruto ienākums, <i>EUR</i> mēnesī	Neto ienākums, <i>EUR</i> mēnesī			Samaksātie nodokļi, <i>EUR</i> mēnesī		
	2020	2021	Starpība	2020	2021	Starpība
Minimālā alga*	366	368	+2	167	164	-4
700	541	552	+11	327	313	-14
1 000	729	753	+24	512	483	-29
1 200	854	887	+32	635	596	-38
1 400	997	1 021	+24	740	709	-31
1 600	1 139	1 155	+16	846	823	-24
1800	1 278	1 285	+7	956	940	-16
2 000	1 414	1 422	+8	1 068	1050	-18
4 000	2 778	2 794	+16	2 186	2150	-36

* Minimālā mēneša darba alga 2020.gadā – 430 *euro*; 2021.gadā – 500 *euro*.

Turklāt, ar 2021.gadu veicot minētās nodokļu izmaiņas, arī strādājošajiem ar apgādībā esošām personām, īpaši ar vidēju ienākumu līmeni, samaksātā darba alga pēc nodokļu nomaksas līdzīgi palielinās, kā strādājošajiem bez apgādībā esošām personām. (sk. 2.tab.)

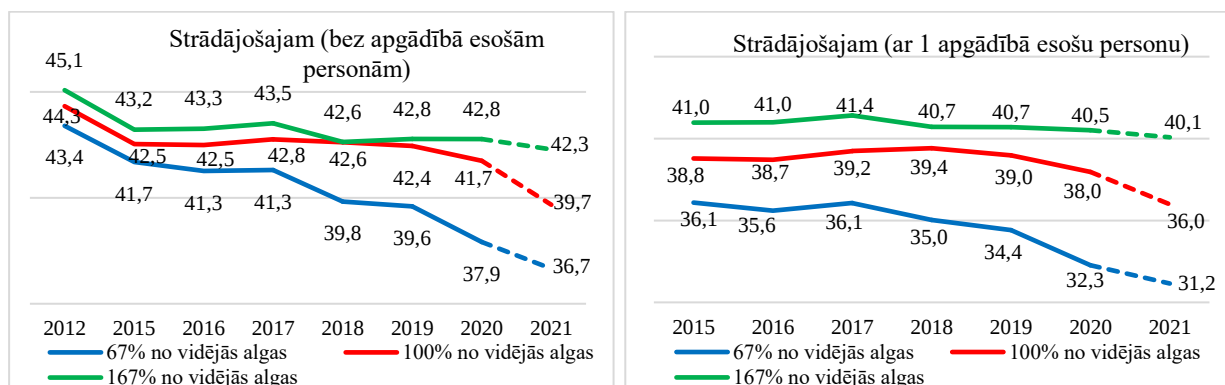
IIN pārdale starp pašvaldību budžetu (no 80 uz 75%) un valsts pamatbudžetu (no 20% uz 25%).

2.tab. Ietekme uz ienākumiem – strādājošajam ar apgādībā esošām personām, *EUR* mēnesī

Bruto ienākums, <i>EUR</i> mēnesī	Neto ienākums, <i>EUR</i> mēnesī					
	Ar vienu apgādībā esošu personu			Ar divām apgādībā esošām personām		
	2020	2021	Starpība	2020	2021	Starpība
Minimālā alga*	383	385	+2	383	385	+2
700	591	602	+11	623	627	+4
1 000	779	803	+24	829	853	+24
1 200	904	937	+32	954	987	+32
1 400	1 047	1 071	+24	1 097	1 121	+24
1 600	1 189	1 205	+16	1 239	1 255	+16
1800	1 328	1 335	+7	1 378	1 385	+7
2 000	1 464	1 472	+8	1 514	1 522	+8
4 000	2 828	2 844	+16	2 878	2 894	+16

* Minimālā mēneša darba alga 2020.gadā – 430 *euro*; 2021.gadā – 500 *euro*.

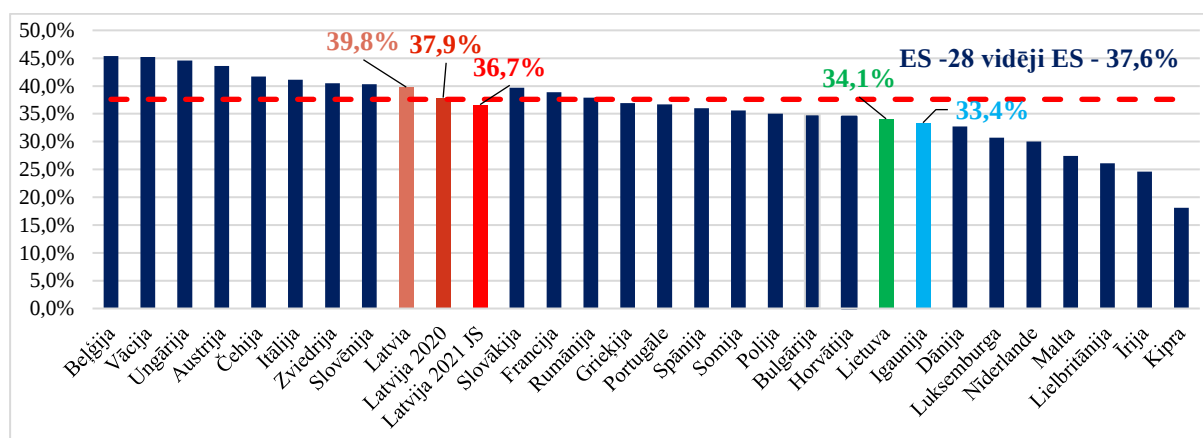
Zemāk attēls arī parāda ka gan strādājošajam bez apgādājamajiem, gan ar apgādājamajiem nodokļu slogs 2021.gadā ar vidējiem ienākumiem samazināsies (sk.2.tab un 8.att.).

8.att. Nodokļu plaisas salīdzinājums pa gadiem, ieviešot nodokļu izmaiņas 2021.gadā, %

Avots: Finanšu ministrijas aprēķini, ņemot vērā prognozēto vidējās darba algu pieaugumu 2020.-2021.gadā

Pēc Eurostat datiem, 2019.gadā zemo algu grupā strādājošajam (kas saņem 67% no vidējās algas, bez apgādībā esošām personām) Latvijā nodokļu plaisa bija 39,8%, kas ir devītā vietā no augstākajiem rādītājiem ES, atpaliekot tikai no Beļģijas, Vācijas, Ungārijas, Austrijas, Čehijas, Itālijas, Zviedrijas un Francijas. Pārējās Baltijas valstīs šis rādītājs bija attiecīgi 34,1% – Lietuvā un 33,4% – Igaunijā. Pēc Finanšu ministrijas aprēķiniem, arī pēc 2021.gadā veiktajām darbaspēka nodokļu izmaiņām nodokļu plaisas rādītājs samazināsies līdz 36,7%, kas būs zemāks par ES vidējo. Jāatzīmē, ka tas joprojām būs nedaudz augstāks kā pārējās Baltijas valstīs (sk. 9.att). Vidējo algu grupā Latvijā gan būtiskāk samazināsies plaisas rādītāji.

9.att. Nodokļu plaisa zemo algu grupās strādājošam (67% no vidējās darba algas, bez apgādībā esošām personām) ES 2019.gadā, Latvijā 2020. un 2021.gadā ar plānotajām nodokļu izmaiņām, %

Avots: Eurostat un FM dati

VSAOI, IIN un solidaritātes nodokļa likmju samazināšanas, kā arī ienākuma sliekšņa palielināšanas līdz kuram tiek piemērots diferencētais neapliekamais minimums, kopējo pasākumu ieviešanas rezultātā uz valsts kopbudžetu (bez iemaksām valsts fondēto pensiju shēmā) veidojas negatīva fiskālā ietekme **-117,3 milj. euro** apmērā (sk. 3.tab.).

Sakarā ar VSAOI likmju samazināšanu, lai personām, kuru ienākumi (kuriem piemēro VSAOI) pārsniedz 62 800 euro gadā, nebūtu jāveic IIN piemaksa rezumējošā kārtībā, bet IIN trešā progresivitātes pakāpe tiktu samaksāta, veicot solidaritātes nodokļa sadali, ir nepieciešama IIN un solidaritātes nodokļa likmju samazināšanas.

Solidaritātes nodokļa 14 procentpunkti tiek novirzīti nodokļa maksātāja personīgajā kontā saskaņā ar likumu "Par valsts pensijām". Tādējādi solidaritātes nodoklis ir zaudējis

būtisku solidaritātes elementu, veicot izmaiņas solidaritātes nodokļa likmē un solidaritātes nodokļa sadalījuma izmaiņas, ir jāpārskata arī solidaritātes nodokļa ieskaitīšanu valsts pensiju speciālajā budžetā, turpmāk reģistrējot šos maksājumu nevis nodokļa maksātāja personīgajā kontā saskaņā ar likumu "Par valsts pensijām", bet novirzot attiecīgi samazināto daļu⁵ procentpunktus valsts pensiju speciālajā budžetā nepersonalizēti. Tādējādi tiktu nodrošināts proporcionāli samērīgs solidaritātes elements solidaritātes nodoklī un mazinātos risks par Solidaritātes nodokļa likuma neatbilstību Satversmei solidaritātes elementa trūkuma dēļ.

3.tab. Fiskālā ietekme uz valsts kopbudžetu, milj. euro

	2021
VSAOI likmes samazināšana	
IIN ieņēmumi	7,5
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	1,5
<i>pašvaldību budžetos</i>	6,0
VSAOI ieņēmumi	-82,4
<i>no tā: valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	-82,4
<i>valsts pamatbudžetā</i>	0,0
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	0,0
Solidaritātes nodokļa ieņēmumi	-0,8
<i>no tā: valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	-0,5
<i>IIN sadales kontā</i>	-0,3
<i>valsts pamatbudžetā</i>	0,0
DNM sliekšņa, līdz kuram piemēro DNM, paaugstināšana	
IIN ieņēmumi	-41,6
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	-10,4
<i>pašvaldību budžetos</i>	-31,2
KOPĀ ieņēmumi valsts kopbudžetā	-117,3
<i>no tās: valsts pamatbudžetā</i>	-9,0
<i>valsts pamatbudžetā</i>	0,0
<i>valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	-82,8
<i>pašvaldību budžetos</i>	-25,4

1.2. Minimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu apmēra ieviešana

Minimālā VSAOI apmēra ieviešanas mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu valsts sociālās apdrošināšanas politiku, paredzot, ka par visiem nodokļu maksātājiem, kuri aktīvi piedalās ekonomiskajā dzīvē, VSAOI tiktu veiktas vismaz minimālu valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu līmenī (t.i. no objekta mēnesī, kas vienāds ar minimālo algu valstī), un novērst dažādo nodokļu režīmu izņēmuma modeļa izmantošanu nodokļu optimizācijas nolūkā.

Lai veicinātu valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspēju un uzlabotu plašas iedzīvotāju grupas sociālo nodrošinājumu (nosakot atbilstošu VSAOI objektu, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, personai apdrošināšanas pakalpojums tiktu rēķināts no šāda lielāka objekta un persona saņemtu lielāku pakalpojumu), ir jāievieš regulējums, kas paredzētu, ka:

- darba devējam, par darbinieku jānodrošina minimālais VSAOI maksājums, ja netiek izmaksāta alga līdz minimālās algas apmēram⁶;
- pašnodarbinātajam, par darbinieku jānodrošina minimālais VSAOI maksājums, ja netiek izmaksāta alga līdz minimālās algas apmēram;
- MUN, ja no MUN nodalītā VSAOI daļa nesasniedz minimālo sociālo objektu (minimālās algas apmēru) summējot visus personas VSAOI objektus, tad jānodrošina piemaksa līdz minimālā VSAOI maksājuma apmēram.

⁵ tiks noteikti atbilstoši VSAOI likmes samazinājumam

⁶ Labklājības ministrija piedāvā, ja ir vairāki darba devēji, t.sk. pašnodarbinātais, tie starpību apmaksā proporcionāli (iesniegtos LM priekšlikumus sk. pielikumā Nr.1)

- noteikt personu kategorijas, par kurām VSAOI varēs veikt no faktiski aprēķinātā ienākuma, kas ir mazāks par minimālo mēneša darba algu;
- noteikt to darba devēju kategorijas, kuriem būs jāveic VSAOI no minimālās algas;
- noteikt līdz kuram termiņam būs jāveic VSAOI maksājums katrai kategorijai.

Pieņemot lēmumu par minimālo algu valstī 500 *euro* mēnesī no 2021. gada 1.janvāra, minimālā VSAOI apmērs varētu būt ap 170 *euro* mēnesī, ja no 2021.gada 1.janvāra tiek samazinātas VSAOI likmes, kā minēts šī informatīvā ziņojuma 1.1.apakšsadaļā.

Minimālā VSAOI apmēra nodrošināšana ir jāparedz kā pienākums darba devējam, pie kura persona ir iesniegusi algas nodokļa grāmatiņu (t.sk., MUN režīmā).

Minimālā VSAOI apmēra nodrošināšana ir jāparedz kā pienākums pašnodarbinātajam, ja personai paralēli nav darba attiecības (algas nodokļa grāmatiņa nav pie darba devēja).

Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) datiem⁷ Latvijā aptuveni 1/3 nodarbināto personu (273,6 *tūkst.*) gūst ienākumus, kur vidējās aprēķinātās VSAOI nesasniedz iemaksas no valstī noteiktās minimālās darba algas (nepārsniedz 150 *euro* mēnesī).

Savukārt saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem 2019.gadā ap 110,6 *tūkst.* no sociāli apdrošinātām personām darba ņēmēju un pašnodarbināto personu⁸, ienākumi jeb VSAOI objekts bija no 0,01 līdz 429,99 *euro* mēnesī. Šo personu vidējais veicamo iemaksu objekts jeb gūtie ienākumi bija 218,76 *euro* mēnesī (salīdzinājumam vispārējā režīmā vidējie ienākumi vienam darba ņēmējam 2019.gadā bija 796 *euro* mēnesī).

2020.gada 20.martā Saeima pieņēma likumu “*Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību*”, un uz tā pamata ir izdoti vairāki MK noteikumi, kas tostarp paredz sniegt finansiālu atbalstu darba ņēmējiem un pašnodarbinātajiem, kuri atrodas dīkstāvē. Tostarp maksimālais dīkstāves pabalsta apmērs mēnesī personai ir 700 *euro* (75% no iepriekšējo sešu mēnešu vidējās atlīdzības apmēra). Līdz 2020.gada 10.jūlijam ir piešķirts atbalsts Covid-19 infekcijas laikā, izmaksājot:

- 1) 127 925 dīkstāves pabalstus pēc 18 435 uzņēmumu iesniegumiem ar vidējo dīkstāves pabalstu 404 *euro* apmērā, no kuriem 56,3% piešķirtais pabalsts bija mazāks par MK noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru;
- 2) 6 309 dīkstāves pabalstus pēc pašnodarbināto iesniegumiem ar vidējo dīkstāves pabalstu 353 *euro* apmērā, no kuriem 63,6 % piešķirtais pabalsts bija mazāks par MK noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru (VID informācija uz 2020.gada 13.jūliju).

Krīze ir parādījusi, ka nepietiekošā apjomā veikto VSAOI iemaksu dēļ strādājošo dīkstāves pabalsti ir mazi. Krīzes laikā bija diskusijas, vai un kā no valsts budžeta atbalstīt arī tās personas, kuras līdz krīzes laikam nebija veikušas VSAOI maksājumus, vai tās bija veikušas tikai ierobežotam pakalpojumu apmēram. Tāpēc ir nepieciešams rast atbilstošu risinājumu, lai pabalstu izmaksa nenotiktu uz to nodokļu maksātāju rēķina, kuri nodokļu nomaksu veic vispārējā kārtībā.

Jāmin, ka gan Igaunijā, gan Lietuvā sociālajā apdrošināšanas sistēmā ir noteikts obligātais minimālais sociālā nodokļa objekts. Detalizētāk par šo sistēmu piemērošanu var skatīt pielikumā Nr.2 “*Sociālais nodoklis un sociālās apdrošināšanas sistēma Baltijas valstīs*”.

⁷ VID informācija uz 2020.gada 24.februāri par darba ņēmēju skaitu, kuriem vidējās aprēķinātās VSAOI 2019.gadā nesasniedz iemaksas no valstī noteiktās minimālās darba algas

⁸ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati uz 2019.gada aprīli par vidējo darba ņēmēju (neieskaitot mikrouzņēmuma režīmā strādājošos) un pašnodarbināto personu (ieskaitot patentmaksātājus un autoratlīdzības saņēmējus) skaitu, kuru vidējais veicamais iemaksu objekts bija no 0,01 līdz 429,99 *euro* mēnesī

Fiskālās ietekmes novērtējums ir indikatīvs un aprēķins var mainīties, jo tas ir tiešā mērā saistīts, kādas būs apstiprinātās izņēmumu kategorijas un administrēšanas piemērošana.

1.2.1. *Vispārējā nodokļa režīmā nodarbinātie*

Lai veicinātu valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspēju un uzlabotu darba ņēmēju sociālo nodrošinājumu (nosakot atbilstošu VSAOI objektu, iestājoties apdrošināšanas gadījumam, personai apdrošināšanas pakalpojums tiktu rēķināts no šāda lielāka objekta un persona saņemtu lielāku pakalpojumu), ir jāievieš regulējums, kas paredzētu, ka darba devējam par darbinieku jānodrošina minimālais VSAOI maksājums, ja alga tiek aprēķināta līdz minimālās algas apmēram.

Šādu modeli var piemērot gan attiecinot minimālo VSAOI objektu uz vienu darba devēju – to, kuram ir iesniegta algas nodokļa grāmatiņa, gan piemērojot to proporcionāli uz vairākiem darba devējiem, ja persona ienākumus, kas ir mazāki par minimālo algu, gūst vairākās ienākumu gūšanas vietās. Otro modeli ar ierobežotu VSAOI likmi atbalsta Labklājības ministrija.

Ja minimālo VSAOI objektu piemēro pie darba devēja, kuram darba ņēmējs ir iesniedzis algas nodokļa grāmatiņu, tad tiek sasaistīta iedzīvotāju ienākuma nodokļa atvieglojumu piemērošana ar minimālā VSAOI objekta piemērošanu. Ja persona nav iesniegusi algas nodokļa grāmatiņu nevienam no darba devējiem, tad minimālais VSAOI objekts tiks piemērots tam ienākuma izmaksātājam, kurš sniegs pirmais ziņas par darbinieku.

Minēto regulējumu paredzēts attiecināt arī uz uzņēmumu līgumiem, ja persona nebūs reģistrējusi saimniecisko darbību – atlīdzības izmaksātājs nodrošinās minimālo VSAOI objekta piemērošanu, ja persona nebūs iesniegusi algas nodokļa grāmatiņu citā ienākuma gūšanas vietā.

1.2.2. *Saimnieciskās darbības veicēji – vispārējais režīms*

Papildus sociālā apdrošināšanas maksājuma (SAM) 5% apmērā ieviešana paredz plašu personu loku iesaistīt sociālo pakalpojumu finansēšanā. Saimnieciskās darbības veicēju VSAOI apmērs (gan likmes, gan objekts) ir noteikts mazāks nekā darba ņēmēja VSAOI apmērs, bet valsts finansētos sociālos pakalpojumus personas izmanto neatkarīgi no ienākumu gūšanas veida.

Lai SAM ieviešana vienai nodokļu maksātāju kategorijai (saimnieciskās darbības veicējiem) neradītu labvēlīgāku situāciju nekā darba ņēmējiem, kam ir plašs VSAOI objekts, ir jāpārvērtē saimnieciskās darbības veicēju VSAOI objekts, kas ir arī SAM objekts.

Lai nodrošinātu, ka SAM (5% apmērā) veic no iespējami plaša objekta, tad saimnieciskās darbības veicējiem nevajadzētu paredzēt šaurāku SAM bāzi.

Saimnieciskās darbības veicējiem, SAM ir jāievieš no visa saimnieciskās darbības ienākuma, jo saimnieciskās darbības ienākumu apliek ar progresīvo IIN (no 20% ienākumiem līdz 20 004 *euro* gadā, no 23% ienākumiem no 20 004 līdz 62 800 *euro* gadā un no 31,0%⁹ ienākumiem virs 62 800 *euro* gadā) un vispārīgo VSAOI likmi.

Pašreiz likums “*Par valsts sociālo apdrošināšanu*” nosaka, ka:

- pašnodarbinātajiem, kuru ienākums mēnesī nesasniedz minimālās algas apmēru, no ienākumiem jāveic VSAOI **5% apmērā** (pensiju apdrošināšanai). Ja pašnodarbinātā ienākums visa kalendāra gada laikā nesasniedz 50 *euro*, tad VSAOI 5% apmērā var neveikt. VSAOI jāveic – par iepriekšējo ceturksni līdz sekojošā mēneša 15.datumam;

⁹ Likme aprēķināta matemātiski, lai neveidotos papildus piemaksas, salīdzinājumā ar 2020.gadā esošajiem aprēķiniem.

- pašnodarbinātajiem, kuru ienākums mēnesī sasniedz vai pārsniedz minimālās algas apmēru, no brīvi izraudzītā objekta, kas nav mazāks par minimālās algas apmēru, veic VSAOI vispārējā apmērā (2020.gadā VSAOI likme vispārējā gadījumā pašnodarbinātajam 32,15%, un persona ir pakļauta pensiju apdrošināšanai, invaliditātes apdrošināšanai, vecāku apdrošināšanai, maternitātes un slimības apdrošināšanai un veselības apdrošināšanai) un no starpības starp ienākumiem un brīvi izraudzītā objekta, veic VSAOI 5% apmērā (pensiju apdrošināšanai);
- pašnodarbinātajiem, kuri gūst ienākumu no lauksaimnieciskās ražošanas un kuru ienākums mēnesī sasniedz vai pārsniedz minimālās algas apmēru, veic VSAOI vispārējā apmērā (2020.gadā VSAOI likme vispārējā gadījumā pašnodarbinātajam 32,15% un persona ir pakļauta pensiju apdrošināšanai, invaliditātes apdrošināšanai, vecāku apdrošināšanai, maternitātes un slimības apdrošināšanai un veselības apdrošināšanai) no brīvi izraudzītā objekta, kas nav mazāks par minimālās algas apmēru. VSAOI jāveic - par iepriekšējo ceturksni līdz sekojošā mēneša 15.datumam.

Savukārt no starpības starp ienākumiem un brīvi izraudzītā objekta, VSAOI 5% apmērā jāaprēķina par visu kalendāra gadu (visa gada ienākumu no lauksaimnieciskās ražošanas un visa gada izdevumu, kas saistīti ar lauksaimniecisko ražošanu, starpības) un jāveic VSAOI 5% apmērā (pensiju apdrošināšanai) par iepriekšējo gadu līdz kārtējā gada 15.aprīlim.

Ņemot vērā, ka jau ir izstrādāta un darbojas sistēma kā saimnieciskās darbības veicēji papildu (pašnodarbinātā VSAOI likmei) veic 5% uzkrājumus pensiju apdrošināšanai, tad 5% SAM daļu no administrēšanas viedokļa varētu pievienot esošajai 5% VSAOI likmei, kuru veic pensiju apdrošināšanai. Tādējādi ar SAM ieviešanu:

- 1) pašnodarbinātajiem, kuru ienākums mēnesī nerasniedz minimālās algas apmēru, veic minimālo VSAOI, tai skaitā SAM;
- 2) ja pašnodarbinātā ienākums visa kalendāra gada laikā nerasniedz 50 euro, tad VSAOI 5% (pensijas apdrošināšanai) un 5% SAM apmērā var neveikt. Minētie maksājumi jāveic par iepriekšējo ceturksni līdz sekojošā mēneša 15.datumam;
- 3) pašnodarbinātajiem, kuru ienākums mēnesī sasniedz vai pārsniedz minimālās algas apmēru, no brīvi izraudzītā objekta, kas nav mazāks par minimālās algas apmēru, veic VSAOI vispārējā apmērā (2020.gadā VSAOI likme vispārējā gadījumā pašnodarbinātajam - 32,15%, un persona no minimālās algas objekta ir pakļauta pensiju apdrošināšanai, invaliditātes apdrošināšanai, vecāku apdrošināšanai, maternitātes un slimības apdrošināšanai) un no starpības starp ienākumiem un brīvi izraudzītā objekta, veic VSAOI 5% apmērā (pensiju apdrošināšanai) un 5% SAM.

4.tab. Saimnieciskā darbībā nodarbināto skaits un samaksātie nodokļi 2019.gadā

	Nodokļu maksātāju skaits	Samaksātais IIN, milj. euro gadā	Samaksātās VSAOI, milj. euro gadā
Saimnieciskās darbības veicēji	92 536	42,77	27,02

2020.gads

1. Ienākuma nodoklis - apliek starpību starp ieņēmumiem un izdevumiem

Ienākums, euro gadā	IIN likme
Līdz 20 004	20%
No 20 004 līdz 62 800	23%
Virs 62 800	31,4%

Izdevumu norma: 80% no fiziskās personas kopējiem ar saimnieciskās darbības saistītiem izdevumiem

2. VSAOI maksā kā pašnodarbinātās personas

Ienākumi, euro mēnesī	VSAOI likme
Līdz 50 (gadā)	-
No 50 līdz 430	5%*
Virs 430	32,15% + 5%**

* No faktiskajiem ienākumiem

** No brīvi izvēlēta objekta, kurš nedrīkst būt mazāks par 430 euro mēnesī. **Papildus veic** iemaksas 5% apmērā pensiju apdrošināšanai no starpības starp brīvi izraudzītā VSAOI objekta un faktiskā ienākuma apmēra

2021.gads

1. Ienākuma nodoklis - apliek starpību starp ieņēmumiem un izdevumiem

Ienākums, euro gadā	IIN likme
Līdz 20 004	20%
No 20 004 līdz 62 800	23%
Virs 62 800	31,0%

Izdevumu norma: 80% no fiziskās personas kopējiem ar saimnieciskās darbības saistītiem izdevumiem

2. Minimālais VSAOI apmērs – 170 euro

mēnesī (minimālā mēneša darba alga 500 euro x pašnodarbināto VSAOI likme⁸), summējot to visos režīmos*

* Minimālo VSAOI apmēru piemēro rezumējošā kārtībā, t.i. veidojas piemaksa, ja gada laikā nesasniedz minimālo VSAOI apmēru

Papildus minimālajai VSAOI - no starpības starp faktisko saimnieciskās darbības ienākumu un VSAOI objektu, kas nav mazāks minimālo VSAOI objektu:

+5% likme pensiju apdrošināšanai

+5% likme papildus sociālajai apdrošināšanai

(no starpības starp faktiskā saimnieciskās darbības ienākumu un VSAOI objektu, kas nav mazāks minimālo VSAOI objektu)

10.att. Saimnieciskās darbības režīma izmaiņas – vispārējais režīms¹⁰

5.tab. Saimnieciskā darbībā nodarbināto skaits pēc izmaiņām

	Nodokļu maksātāju skaits	% no esošā nodokļu maksātāju skaita
Nodokļu maksātāju skaits, kas reģistrēti kā saimnieciskās darbības veicēji, 2019.gadā	92 536	
Nodokļu maksātāju skaits, kas pēc izmaiņām paliek reģistrēti kā saimnieciskās darbības veicēji	27 551	30%
Nodokļu maksātāju skaits, kas pāriet algotā darbā	32 492	35%
Nodokļu maksātāji turpmāk negūs ienākumus šajos režīmos*	32 492	35%

* Daļai jau šobrīd ir algota darba ienākumi

Pieņēmumi:

- darbību saglabās tie saimnieciskās darbības veicēji, kuru peļņa ļaus nomaksāt minimālo VSAOI maksājumu;
- 32% gūst ienākumus arī vispārējā nodokļu režīmā;
- 50% no tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kas neturpinās darbu, tiks nodarbināti vispārējā režīmā, maksājot nodokļus no minimālās algas;

¹⁰ Finanšu ministrija rosina VSAOI likmi pilnā apmērā. Savukārt, Labklājības ministrijas piedāvājumā Nr.1 – no objekta, kas ir starpība starp minimālo algu un faktiskā algu (kas ir zem minimālās algas), VSAOI veikt tikai pensiju apdrošināšanai (pašlaik 24,5%) un veselības apdrošināšanai. (iesniegtos LM priekšlikumus sk. pielikumā Nr.1)

- 50% no tiem saimnieciskās darbības veicējiem, kas neturpinās darbu, vairs negūs ieņēmumus šajā režīmā. Vidējais ienākums (ieņēmumi – izdevumi) šiem maksātājiem ir aptuveni 550 *euro* gadā, kas nenosegtu nodokļu saistības. Tāpat, piemēram, izdevumu un dažādu atvieglojumu piemērošanas rezultātā 53% šobrīd apliekamais ienākums ir 0 (neskatoties uz apgrozījuma esamību) un aptuveni 11% strādā ar zaudējumiem.

1.2.3. Autoratlīdzību saņēmēji

Līdzīgi kā citos alternatīvajos režīmos, piemēram, pašnodarbināto, patentmaksu un MUN, arī autoratlīdzību saņēmēju sociālās iemaksas ir zemas, palielinot iedzīvotāju skaitu, kuri nākotnē var nebūt sociāli nodrošināti. Autoratlīdzības patreiz tiek izmantotas arī nodokļu optimizācijas nolūkos, dažāda veida uzņēmumu līgumus pārdēvējot par autortiesību līgumiem.

No 2021.gada vairs nav speciālais režīms autoratlīdzībām. Autoratlīdzību saņēmēji varēs izvēlēties vai nu reģistrēt saimniecisko darbību vai piemērot tādu pašu režīmu kā pašlaik personām, kuras saņem atlīdzību uz uzņēmuma līguma pamata, neregistrējot saimniecisko darbību – t.i., tādu pašu nodokļu režīmu kā algota darba ienākumam.

Uz šo režīmu attieksies tādi paši nodokļu maksāšanas nosacījumi, kā iepriekš minētie saimnieciskās darbības veicējiem.

Autoratlīdzības saņēmējiem nodokļu režīms nodokļu sloga ziņā ir labvēlīgāks nekā citiem saimnieciskās darbības veicējiem, kas rada nodokļu optimizācijas modeļus, piemērojot autoratlīdzības ienākumu gan sportistiem, gan personām, kas veic algota darba pienākumus.

Šobrīd autoratlīdzības saņēmējam piemēro:

- 1) IIN – progresīvo likmi (neto ienākumiem, jo piemēro izdevumu normu – 25% vai 50% apmērā no ienākuma atkarībā no darba veida). Autoratlīdzības izmaksātājs ietur IIN izmaksas vietā, piemērojot 20% likmi, tāpēc taksācijas gada beigās var rasties IIN piemaksa, ja, piemēram, gūti vēl citi ar progresīvo likmi apliekami ienākumi, kas pārsniedz 20 004 *euro* gadā. Ja autora faktiskie izdevumi pārsniedz izdevumu normu, viņam ir tiesības rezumējošā kārtībā iesniegt deklarāciju un piemērot faktiskos izdevumus, pamatojot tos ar attaisnojuma dokumentiem. Autoratlīdzības saņēmējam nav jāreģistrējas kā saimnieciskās darbības veicējam.
- 2) VSAOI:
 - ja autoratlīdzības saņēmējs saņem algota darba ienākumu vismaz 430 *euro* mēnesī - piemēro tikai VSAOI – 5% no autoratlīdzības izmaksātāja līdzekļiem;
 - ja autoratlīdzības saņēmējam nav algota darba ienākumu.

VSAOI – 5% no autoratlīdzības izmaksātāja līdzekļiem + autoratlīdzības saņēmējs kā pašnodarbināta persona maksā VSAOI 32,15% vismaz no 430 *euro* mēnesī, ja viņa mēneša ienākumi pārsniedz 430 *euro*.

Izņēmums:

- 1) autortiesību mantinieki maksā IIN, piemērojot progresīvo likmi, viņiem nepiemēro izdevumu normu. Autortiesību mantinieki nemaksā VSAOI;
- 2) mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija nemaksā 5% VSAOI.

Mērķis ir nodrošināt, ka autoratlīdzību saņēmējiem nākotnē būtu sociāli nodrošinātāki nekā līdz šim un IIN un VSAOI režīms nodokļu sloga ziņā būtu līdzvērtīgs algota darba ienākuma režīmam.

Tāpēc autoratlīdzības kā īpašs ienākumu veids IIN likumā vairs netiks izdalīts.

Ja tagadējie autoratlīdzības saņēmēji reģistrējas kā saimnieciskās darbības veicēji, viņiem ar 2021.gadu piemēro:

- IIN – progresīvo likmi, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju. Ar nodokli apliekamo ienākumu nosaka no ieņēmumiem atskaitot ar ienākuma gūšanu saistītos izdevumus. Ņemot vērā, ka radošā darbība ir specifiska un izdevumu uzskaiti tajā ne vienmēr iespējams veikt pēc parastajiem saimnieciskās darbības principiem, šiem saimnieciskās darbības veicējiem pēc izvēles saglabājas iespēja piemērot normatīvajā aktā noteiktu izdevumu normu 25% apmērā no ieņēmumiem.
- VSAOI – maksā kā visi saimnieciskās darbības veicēji – pašnodarbinātas personas, piemērojot VSAOI (šobrīd likme - 32,15% apmērā) vismaz no 500 *euro* mēnesī, ja viņa mēneša ienākumi pārsniedz 500 *euro* un papildus no VSAOI objekta, kas pārsniedz minimālo algu, veic 5% +5% maksājumus pensiju apdrošināšanai un SAM.

Ja tagadējie autoratlīdzības saņēmēji neregistrējas kā saimnieciskās darbības veicēji, viņiem ar 2021.gadu piemēro tādu pašu režīmu kā pašlaik personām, kuras saņem atlīdzību uz uzņēmuma līguma pamata, neregistrējot saimniecisko darbību – t.i., tādu pašu nodokļu režīmu kā algota darba ienākumam IIN progresīvā likme un VSAOI likme.

Ieņēmumi:

- 1) autortiesību mantiniekiem saglabājas līdzšinējais režīms – IIN progresīvā likme, VSAOI nepiemēro;
- 2) ja nodokļu maksātājs gūst ienākumus no licences līguma/licences par darba izmantošanas tiesībām Autortiesību likuma izpratnē, ko var uzskatīt par zināmā mērā pasīvu ienākumu (piemēram, licences līgums par tiesībām atkārtoti izdot autora sarakstītu grāmatu, ienākumi ko gūst autori ar mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizāciju starpniecību (piemēram, Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūra / Latvijas Autoru apvienība)) - IIN progresīvā likme, VSAOI nepiemēro.

6.tab. Izmaiņas IIN un VSAOI autoratlīdzībām

Pašreizējais modelis		Iespējamais nākotnes modelis	
Autoratlīdzības saņēmējs saņem autoratlīdzību + algota darba ienākumus 430 <i>euro</i>	IIN progresīvā likme (ņem vērā izdevumus, piemērojot izdevumu normu 25% vai 50%) VSAOI – 5% no ienākuma izmaksātāja līdzekļiem	Autoratlīdzības saņēmējs nav reģistrējies saimniecisko darbību	IIN un VSAOI piemēro kā pašlaik uzņēmuma līgumiem, ja persona nav reģistrēta kā saimnieciskās darbības veicējs (pielīdzina kā algota darba ienākumam) IIN progresīvā likme Vispārējā VSAOI likme, t.sk., SAM
Autoratlīdzības saņēmējs saņem autoratlīdzību	IIN progresīvā likme (ņem vērā izdevumus, piemērojot izdevumu normu 25% vai 50%) VSAOI likme - 32,15% vismaz no EUR 430 mēnesī, ja mēneša ienākumi pārsniedz 430 <i>euro</i> VSAOI – 5% no ienākuma izmaksātāja līdzekļiem	Autoratlīdzības saņēmējs ir reģistrējies saimniecisko darbību	IIN un VSAOI piemēro kā saimnieciskās darbības veicējiem (pēc izvēles atļauj piemērot izdevumu 25% normu, ņemot vērā radošās darbības uzskaites specifiku) IIN progresīvā likme VSAOI - vismaz no 500 <i>euro</i> mēnesī, ja mēneša ienākumi pārsniedz 500 <i>euro</i> +5% pensijas +5% papildus sociālajai apdrošināšanai no pārsnieguma
Izņēmuma gadījumi	- Autortiesību mantinieku ienākums: - IIN (progresīvā likme), nav izdevumu normas; - VSAOI nepiemēro. - Mantisko tiesību kolektīvā pārvaldījuma organizācija nemaksā 5% VSAOI	Izņēmuma gadījumi	- Autortiesību mantinieku ienākums: - IIN (progresīvā likme), nav izdevumu normas; - VSAOI nepiemēro. - Ienākumi no licences līguma/licences par darba izmantošanas tiesībām: - IIN progresīvā likme; - VSAOI nepiemēro.

7.tab. Autoratlīdzību saņēmēju skaits un samaksātie nodokļi 2019.gadā

	Nodokļu maksātāju skaits	Samaksātais IIN, milj. <i>euro</i> gadā	Samaksātās VSAOI, milj. <i>euro</i> gadā
Autoratlīdzības	39 006	12,73	4,01

8.tab. Autoratlīdzību saņēmēju skaits pēc izmaiņām

	Nodokļu maksātāju skaits	% no esošā nodokļu maksātāju skaita
Nodokļu maksātāju skaits, kas reģistrēti kā autoratlīdzību saņēmēji, 2019.gadā	39 006	
Nodokļu maksātāju skaits, kas pēc izmaiņām turpina gūt ienākumus, no tiem:	13 716	35%
- reģistrējas kā saimnieciskās darbības veicēji	9 177	
- strādā uz uzņēmumu līguma pamata	4 539	
Nodokļu maksātāji turpmāk negūs ienākumus šajos režīmos*	25 290	65%

* Daļai jau šobrīd ir algota darba ienākumi

Pieņēmumi:

- autoratlīdzības virs 2,3 tūkst. euro saņēmēji, kļūstot par saimnieciskās darbības veicējiem;
- autoratlīdzības virs 5 tūkst. euro saņēmēji, noslēgs uzņēmumu līgumus;
- 67% gūst ienākumus arī vispārējā nodokļu režīmā;
- pārējie autoratlīdzību saņēmēji, vairs negūs ieņēmumus šajā režīmā, jo lielākai daļai ieņēmumi ir zem minimālā VSAOI iemaksu līmeņa (aptuveni 65%). Vidējais ienākums šiem nodokļu maksātājiem ir aptuveni 500 euro gadā.

1.2.4. Mikrouzņēmumu nodokļa režīma reorganizēšana

Līdzīgi jārīcina arī jautājums par mikrouzņēmumu (turpmāk – MU) nodokļa (turpmāk – MUN) režīma pakāpenisku ierobežošanu un tā pielīdzināšanu vispārējam darbaspēka nodokļu režīmam¹¹.

Saskaņā ar VID informāciju MUN maksātājiem VSAOI slogs ir gandrīz trīs reizes mazāks nekā vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem.¹²

Lai gan MU skaitam, gan arī to darbinieku skaitam ir tendence samazināties (2019.gadā par aptuveni 10%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu), tomēr joprojām MU nodarbināti 8% (informācija par 2019.gada 4.ceturksni) no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem.

MU īpatsvars dominē tieši pakalpojumu nozarēs (ēku tīrīšana, ielu slaucīšana, dizaina pakalpojumi, konsultācijas u.tml.). Piemēram, ēku uzkopšanā MU īpatsvars sasniedz gandrīz pusi no visiem minētās sfēras uzņēmumiem. Minētais tiešā veidā liecina par darbaspēka nodokļu optimizāciju, jo pakalpojumu sniegšanā ir daudz mazākas cita veida izmaksas (gan tiešās, gan netiešās), kā, piemēram, ražojošās nozarēs. Minēto apstiprina arī fakts, ka aptuveni 70% no MU apgrozījuma tiek novirzīti darbaspēka izmaksās.

Lai MUN neizmantotu kā nodokļu modeli ar būtiski zemāku darbaspēka nodokļu slogu ir jāvērtē iespēja to attiecināt tikai uz vienu fizisko personu – MUN īpašnieku, nepakļaujot sociālā nenodrošinājuma riskam darba ņēmējus.

Ņemot vērā šos apstākļus, nepieciešams lēmums par MUN modeļa nākotni (skat. 11.att.).

9.tab. Mikrouzņēmumos nodarbināto skaits un samaksātie nodokļi 2019.gadā

	Nodokļu maksātāju skaits, kas nodarbināti MU	Samaksātais IIN, milj. euro gadā	Samaksātās VSAOI, milj. euro gadā
Mikrouzņēmumi	80 938	14,61	61,20

¹¹ Arī jautājums par mikrouzņēmumu nodokļa režīma ierobežošanu atkarīgs no tā, kā izvēlas pārdalīt VSAOI un IIN likmes.

¹² Pamatojoties uz MK 2020.gada 23.aprīļa sēdē izskatīto informatīvajā ziņojumā “Par dīkstāves pabalstiem COVID-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem” (prot. Nr.27 1.§), sniegto informāciju VSAOI slogs: 2019.gadā – 12,0%, kamēr vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem – 34,6%. Savukārt vidējās VSAOI iemaksas uz vienu darba ņēmēju MUN maksātājiem 2019.gadā bija 98,86 euro mēnesī, kamēr vispārējā režīmā – 273,70 euro mēnesī.

2020.gads

MUN*

Apgrozījums, euro gadā

Nodokļa likme

Līdz 40 000

15%

Virs 40 000

+20%

par pārsniegumu

* VSAOI ietvertas maksājumi par MUN

2021.gads

1. Apgrozījuma nodoklis

Apgrozījums, euro gadā

Līdz 20 000

Nodokļa likme

25%

Virs 20 000

25%+15%

par pārsniegumu

2. ja ar apgrozījuma nodokli, nenodrošina minimālo VSAOI apmēru 170 euro mēnesī, summējot to visos režīmos*, tad MUN piemaksā VSAOI līdz minimālam apmēram

* Minimālo VSAOI apmēru piemēro rezumējošā kārtībā, t.i. veidojas piemaksa, ja gada laikā nesasniedz minimālo VSAOI apmēru

11.att. Mikrouzņēmumu nodokļa režīma reorganizēšana

10.tab. Mikrouzņēmumos nodarbināto skaits pēc izmaiņām

	Nodokļu maksātāju skaits	% no esošā nodokļu maksātāju skaita
Nodokļu maksātāju skaits, kas reģistrēti kā mikrouzņēmumos nodarbinātie, 2019.gadā	80 938	
Nodokļu maksātāju skaits, kas pēc izmaiņām paliek reģistrēti kā nodarbinātie uzņēmumā, kas maksā nodokļus no apgrozījuma	16 820	21%
Nodokļu maksātāju skaits, kas pāriet algotā darbā	32 059	40%
Nodokļu maksātāji turpmāk negūs ienākumus šajos režīmos*	32 059	40%

* Daļai jau šobrīd ir algota darba ienākumi

Pieņēmumi:

- darbību saglabās tie mikrouzņēmumi, kuru apgrozījums uz katru darbinieku ir virs 10 tūkst. euro, maksājot nodokli 25% no apgrozījuma (40% pārsniegumam virs 20 tūkst. euro) un sasniedzot minimālo VSAOI apmēru;
- 35% gūst ienākumus arī vispārējā nodokļu režīmā;
- 50% no tiem mikrouzņēmumu darbiniekiem, kas neturpinās darbu MU režīmā, tiks nodarbināti vispārējā režīmā, maksājot nodokļus no minimālās algas;
- 50% no tiem MU mikrouzņēmumu darbiniekiem, kas neturpinās darbu MU režīmā, negūs ienākumus šajā režīmā, jo apgrozījums uz vienu darbinieku nespēj segt nodokļa saistības un atalgojuma izmaksas (aptuveni 83%). Vidējais apgrozījums šādiem mikrouzņēmumiem būtu nepilni 4 000 euro uz darbinieku.

Palielinot MUN likmi līdz 25%, VSAOI daļai vajadzētu palielināties tā, ka tā sasniegtu 170 euro mēnesī, ja MUN darbība ir fiziskās personas pamatdarbība. Ja fiziskai personai paralēli MUN darbībai pastāv arī darba attiecības, nodokļus maksājot vispārējā režīmā, tad VSAOI summē, un VSAOI piemaksu līdz 170 euro mēnesī veic tikai tad, ja minētā VSAOI summa nesasniedz 170 euro mēnesī.

1.2.5. Patentmaksājumi

Līdzīgi kā citos alternatīvajos režīmos, piemēram, pašnodarbināto, autoratlīdzību un MUN režīmā, arī patentmaksātāju sociālās iemaksas ir zemas, palielinot iedzīvotāju skaitu, kuri nākotnē var nebūt sociāli nodrošināti.

No 2021.gada speciālais režīms patentmaksātājiem tiek būtiski sašaurināts, atļaujot piemērot šo režīmu tikai samazinātās patentmaksas maksātājiem – pensionāriem un personām ar invaliditāti. Patentmaksātāji varēs izvēlēties vai nu reģistrēt saimniecisko darbību, kas minēta iepriekš ar noteiktajiem nodokļu nosacījumiem, vai piemērot vispārējo nodokļu maksāšanas režīmu.

Alternatīvo nodokļu režīmu (saimnieciskās darbības veicēji, autoratlīdzību saņēmēji un MU) pārveidošanas pasākumu ieviešanas rezultātā uz valsts kopbudžetu 2021.gadā veidojas pozitīva fiskālā ietekme **73,3 milj. euro** apmērā, kas ir būtiski mazāka par pozitīvo fiskālo ietekmi 2022.un 2023.gadā, jo ieviešanas gadā un turpmākajos ņemta vērā iespējamā maksājumu nobīde par 6 mēnešiem (sk. 11.tab.).

11.tab. Fiskālā ietekme uz valsts kopbudžetu saistībā ar alternatīvo režīmu izmaiņām, milj. euro

	2021	2022	2023
IIN ieņēmumi*	14,7	16,0	9,7
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>2,9</i>	<i>3,2</i>	<i>1,9</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>11,8</i>	<i>12,8</i>	<i>7,8</i>
VSAOI ieņēmumi**	58,6	134,5	157,2
<i>no tā: valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	<i>50,4</i>	<i>115,7</i>	<i>135,3</i>
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	<i>8,2</i>	<i>18,7</i>	<i>22,0</i>
KOPĀ	73,3	150,6	166,9
<i>no tās: valsts pamatbudžetā</i>	<i>2,9</i>	<i>3,2</i>	<i>1,9</i>
<i>valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	<i>50,4</i>	<i>115,7</i>	<i>135,3</i>
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	<i>8,2</i>	<i>18,7</i>	<i>22,0</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>11,8</i>	<i>12,8</i>	<i>7,8</i>

* IIN ieņēmumi 2023.gadā samazinās dēļ VSAOI saimnieciskās darbības veicējiem noteiktajiem kritērijiem (tas katru gadu pieaug), kā rezultātā pieaugs maksājamā VSAOI apmērs un tādējādi samazināsies IIN (pieaugot SOC daļai, samazināsies ar IIN apliekamā daļa)

** 2021.gadā ienākumi būtiski zemāki, jo pieņemts, ka minimālais VSAOI maksājums tiks ieskaitīts budžetā ar pusgada nobīdi (kamēr notiek informācijas apmaiņa starp VSAA, VID un darba devēju)

2.Nodokļu izmaiņu II posms (spēkā no 2022.gada)

Attiecās uz saimnieciskās darbības veicējiem – vispārējā režīmā.

No 2022.gada, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, tiek palielināts VSAOI apjoms pašnodarbināto ienākumu daļai, kura ir lielāka par 20004 euro gadā (1667 euro mēnesī), tai nosakot VSAOI no visa saimnieciskās darbības ienākuma. Šajā gadījumā nav jāveic papildus VSAOI 5% apmērā pensiju apdrošināšanai un 5% papildus sociālajai apdrošināšanai (skat. 12.att).

Savukārt saglabājas I posmā minētie VSAOI un SAM nosacījumi pašnodarbinātajiem, kuru ienākumi ir līdz 20004 euro gadā (1667 euro mēnesī). Kas nozīmē, ka pašnodarbinātie veic minimālo VSAOI, ja ienākumi mēnesī nerasniedz minimālās algas apmēru, un pašnodarbinātie, kuru ienākumi ir līdz 20004 euro gadā (1667 euro mēnesī), no brīvi izraudzīta objekta, kas nav mazāks par minimālās algas apmēru, veic VSAOI vispārējā apmērā un no starpības starp ienākumiem un brīvi izraudzītā objekta, veic VSAOI 5% apmērā pensiju apdrošināšanai un 5% SAM.

2022.gads

1. Ienākuma nodoklis - apliek starpību starp ieņēmumiem un izdevumiem

Ienākums, euro gadā	IIN likme
Līdz 20 004	20%
No 20 004 līdz 62 800	23%
Virs 62 800	31,0%

Izdevumu norma: 80% no fiziskās personas kopējiem ar saimnieciskās darbības saistītiem izdevumiem

2. Sociālās iemaksas

2.1.) Ja saimnieciskās darbības ienākumi ir līdz 20004 eiro gadā – VSAOI ir minimālais VSAOI apmērs – 170 euro mēnesī (minimālā mēneša darba alga 500 euro x pašnodarbināto VSAOI likme)

* Minimālo VSAOI apmēru piemēro rezumējošā kārtībā, t.i. veidojas piemaksa, ja gada laikā nerasniedz minimālo VSAOI apmēru

Papildus minimālajai VSAOI - no starpības starp faktisko saimnieciskās darbības ienākumu un VSAOI objektu, kas nav mazāks minimālo VSAOI objektu:

+5% likme pensiju apdrošināšanai

+5% likme papildus sociālajai apdrošināšanai

2.2.) Ja saimnieciskās darbības ienākumi ir virs 20004 euro gadā
– VSAOI no visa saimnieciskās darbības ienākuma

12.att. Izmaiņas II posmā saimnieciskās darbības veicējiem – vispārējā režīmā

3. Nodokļu izmaiņu III posms (spēkā 2023.gada)

No 2023.gada, neatkarīgi no saimnieciskās darbības ienākumu apjoma, visi pašnodarbinātie veic VSAOI no visa saimnieciskās darbības ienākuma, bet ne mazāk, kā minimālā VSAOI. Nav jāveic papildus VSAOI 5% apmērā pensiju apdrošināšanai un 5% papildus sociālajai apdrošināšanai (sk. 13.att.). Tādējādi vienādojot nodokļu slogu ziņojumā minētajos nodokļu režīmos.

2023.gads

1. Ienākuma nodoklis - apliek starpību starp ieņēmumiem un izdevumiem

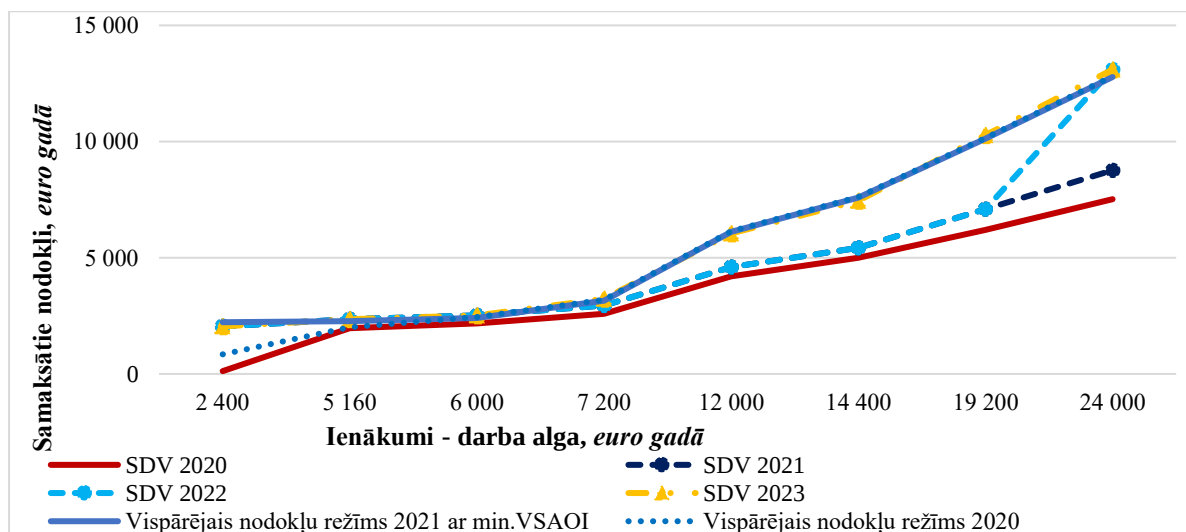
Ienākums, euro gadā	IIN likme
Līdz 20 004	20%
No 20 004 līdz 62 800	23%
Virs 62 800	31,0%

Izdevumu norma: 80% no fiziskās personas kopējiem ar saimnieciskās darbības saistītiem izdevumiem

2. VSAOI no visa s/d ienākuma, bet ne mazāks kā minimālā VSAOI

13.att. Izmaiņas III posmā saimnieciskās darbības veicējiem – vispārējā režīmā

Salīdzinot maksājamās darba spēka nodokļus saimnieciskās darbības veicējiem 2020.gadā un pēc veiktajām nodokļu izmaiņām nākamajos trīs posmos, t.i., līdz 2023.gadam, nodokļu slogs pašnodarbinātajām personām pakāpeniski pieaugs. Ja saimnieciskajā darbībā tiek nodarbināta persona, tās nodokļu maksājumi ir tādi paši kā par vispārējā nodokļu režīmā nodarbināto (sk.14.att.) Aprēķini ir provizoriski, jo to iegūšanai tiek piemēroti vairāki pieņēmumi (sk. zem 14.attēla).

14.att. Samaksāto nodokļu salīdzinājums saimnieciskās darbības veicējiem, kas veic netaisnīgu darbu 2020. – 2023.gadam un vispārējā nodokļu režīmā nodarbinātajiem

Aprēķinot maksājamos nodokļus vispārējā nodokļu režīmā 2021.gadā, tiek aprēķināts, ka tiem darba ņēmējiem, kam VSAOI nesasniedz minimālo VSAOI apmēru, darba ņēmējs VSAOI maksā no bruto algas apmēra, bet darba devējs samaksā starpību, kas pietrūkst līdz minimālā VSAOI apmēram.

Maksājamo nodokļu aprēķinos izmantotie pieņēmumi:

- minimālā VSAOI likme ir 34,09% apmērā, kas pieņemta aprēķinu vajadzībām (Labklājības ministrijas kompetence);
- ienākumi visos gada mēnešos ir vienādi. Jāmin, ka VSAOI aprēķināšana ir atkarīga no katrā s/d kalendārajā mēnesī aprēķinātā ieņēmuma apjoma;
- ka pašnodarbinātās personas IIN apliekamo ienākumu aprēķina, ņemot vērā izdevumus, kas sastāda 71% no gūtajiem ieņēmumiem, kas pamatojoties uz iesniegtajām 2018.gada deklarācijām ir vidējais rādītājs pēc ieņēmumu/izdevumu proporcijas, un šajos izdevumos ir iekļautas VSAOI 100% apmērā;
- ka tiek veiktas VSAOI no minimālās mēneša darba algas līmeņa (500 *euro*). Tomēr persona var izvēlēties maksāt VSAOI lielākā apjomā no brīvi izraudzīta iemaksu objekta;
- nodokļu aprēķins veikts par saimnieciskās darbības veicēju bez nodarbinātajiem;
- ka pašnodarbinātās personas nav nodarbinātas arī vispārējā nodokļu režīmā un, iesniedzot gada ienākumu deklarāciju, tiek piemēroti IIN atvieglojumi.
- minimālais IIN 50 *euro* apmērā nav jāmaksā, ja persona gada laikā par sevi kā pašnodarbinātu personu ir veikusi VSAOI.

4. Akcīzes nodokļa likmju izmaiņas tabakas izstrādājumiem, elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem un to sastāvdaļām un jaunieviestiem produktiem

4.1. Akcīzes nodokļa likmju cigaretēm paaugstināšana

Pakāpeniski paaugstināt AN likmes cigaretēm (specifisko nodokli un minimālo nodokļa līmeni) par 5% ar 2021., 2022. un 2023. gada 1. martu (cenas pieaugums uz 1 paciņu ~ 0,14 – 0,15 euro katru gadu).

12.tab. AN likmes cigaretēm paaugstināšana

AN likme cigaretēm	Šobrīd	Priekšlikums		
	01.07.2019.	01.03.2021.	01.03.2022.	01.03.2023.
Specifiskais nodoklis, euro par 1000 gab.	78,7	82,6	86,7	91
Ad valorem, %	20%	20%		
Minimālais līmenis, euro par 1000 gab.	114,7	120,4	126,4	132,7
Minimālā līmeņa pieaugums, %		5%	5%	5%
Specifiskā līmeņa pieaugums, %		5%	5%	5%
Fiskālā ietekme*, milj. euro		+2,6	+5,5	+7,6
t.sk.: AN		+2,2	+4,5	+6,3
t.sk.: PVN		+0,5	+1,0	+1,3

*2021. gadā norādīta 9 mēnešu ietekme

4.2. Akcīzes nodokļa elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem vienkāršošana un paaugstināšana

Pašlaik AN elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem (turpmāk – e-šķidrumi) tiek piemērots summējot divas likmes, vienu, kas ir noteikta par 1 mililitru šķidruma un otru par 1 miligramu nikotīna.

Priekšlikums:

- 1) atteikties no pašreiz piemērojamās AN e-šķidrumiem struktūras, un noteikt vienu likmi par vienu mililitru e-šķidruma neatkarīgi no nikotīna daudzuma, līdzīgi, ka tas šobrīd ir noteikts Igaunijā un Lietuvā;
- 2) pakāpeniski paaugstināt AN likmi elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem;
- 3) paredzēt ar AN aplikt arī sastāvdaļas (propilenglikols, aromatizatori, augu izcelsmes glicerīns un nikotīna ekstrakti), kuras plaši tiek piedāvātas Latvijas tirgū un kuras patērētāji iegādājas, lai sagatavotu izmantošanai e-šķidrumu, tādējādi izvairoties no AN samaksas (līdzīgi kā Igaunijā).
- 4) paredzēt e-šķidrumu un to sastāvdaļu marķēšanu ar AN markām līdzīgi kā Igaunijā.

13.tab. AN likmes elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem vienkāršošanas un paaugstināšana, kā arī AN likmes noteikšana elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu sagatavošanas sastāvdaļām

Elektroniskajās cigaretēs izmantojamie šķidrumi	Šobrīd	Priekšlikums			Lietuva	Igaunija
	01.01.20.	01.01.21.	01.01.22.	01.01.23.	01.03.19.	01.01.20.
par 1 ml šķidruma	0,01	0,12	0,16	0,20	0,12	0,20
par 1 ml nikotīna	0,005	-	-	-	-	-
10 ml/šķidruma; 0 mg/ml nikotīna	0,10	1,20	1,60	2,00	1,20	2,00
10 ml/šķidruma, 5 mg/ml nikotīna	0,35					
10 ml/šķidruma; 10 mg/ml nikotīna	0,60					
10 ml/šķidruma; 15 mg/ml nikotīna	0,85					
10 ml/šķidruma; 20 mg/ml nikotīna	1,10					
Elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu sagatavošanas sastāvdaļas par 1 ml šķidruma	-	0,12	0,16	0,20	-	0,20
Fiskālā ietekme*, milj. euro		+0,5	+0,6	+0,7		
tai skaitā: AN		+0,4	+0,5	+0,6		
PVN		+0,1	+0,1	+0,1		

* ieviešanas gadā norādīta 11 mēnešu ietekme

14.tab. AN likmes elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem paaugstināšanas ietekme uz cenu par 10 ml šķidruma 2021.-2023.gadā

Nikotīna daudzums 10 ml šķidruma, mg/ml	Pašlaik spēkā	Priekšlikums								
		2021	Pieaugums pret 2020.gadu		2022	Pieaugums pret 2021.gadu		2023	Pieaugums pret 2022.gadu	
		AN un PVN*	euro	%	AN un PVN*	euro	%	AN un PVN*	euro	%
0	0,12	1,45	1,33	1100,0%	1,94	0,48	33,3%	2,42	0,48	25,0%
5	0,42		1,03	242,9%						
10	0,73		0,73	100,0%						
15	1,03		0,42	41,2%						
20	1,33		0,12	9,1%						

*AN kopā ar PVN daļu

4.3. Akcīzes nodokļa likmes pārējiem tabakas izstrādājumiem pakāpeniska paaugstināšana

Pakāpeniski paaugstināt AN likmi pārējiem tabakas izstrādājumiem (cigāriem, cigarellām, smēķējamai tabakai un tabakas lapām) 2021., 2022. un 2023.gadā par 7%.

15.tab. AN likmes pārējiem tabakas izstrādājumiem paaugstināšanas priekšlikums

Pārējie tabakas izstrādājumi	Šobrīd	Priekšlikums			Lietuva*	Igaunija
	01.01.20.	01.01.21.	01.01.22.	01.01.23.	01.03.20.	01.01.20.
Cigāri un cigarillas, par 1000 gab.	95,2	101,9	109,1	116,7	48,00	151+10% no cenas
Smēķējamā tabaka, par 1000 g.:						
Smalki sagrieztā tabaka	75	80,25	85,9	91,9	78,50	89,63
Cita smēķējamā tabaka	75	80,25	85,9	91,9	78,50	89,63
Tabakas lapas	75	80,25	85,9	91,9	-	-
Fiskālā ietekme**, milj. euro		+0,3	+0,6	+0,9		
t.sk.: AN		+0,3	+0,5	+0,7		
t.sk.: PVN		+0,1	+0,1	+0,2		

* LT AN likme cigāriem un cigarellām par 1000 g.

** Ieviešanas gadā norādīta 11 mēnešu ietekme

4.4. Akcīzes nodokļa likmes karsējamai tabakai pakāpeniska paaugstināšana

Pakāpeniski paaugstināt AN likmi karsējamai tabakai – lai tā veidotu 25% (0,60 euro) no AN minimālā līmeņa cigaretēm 2021.gadā, 30% (0,76 euro) 2022.gadā un 32% (0,85 euro) 2023.gadā, saglabājot līdzīgu karsējamās tabakas (paciņai) un minimālā AN līmeņa cigaretēm (paciņai) proporciju kā Lietuvā. Papildus tam paredzēt karsējamās tabakas marķēšanu ar AN markām.

16.tab. AN likmes karsējamai tabakai* paaugstināšanas priekšlikums

	Šobrīd	Priekšlikums			Lietuva	Igaunija
	01.01.20.	01.01.21.	01.01.22.	01.01.23.	01.03.20.	01.01.20.
Karsējamā tabaka, euro par 1000g	75	99	125	140	113,2	89,63
Minimālais līmenis cigaretēm, euro par 1000 gab.	114,7	120,4	126,4	132,7	108,5	138,65
AN 1 paciņai karsējamās tabakas (20 gab.), euro	0,46	0,60	0,76	0,85	0,69	0,55
AN 1 paciņai cigarešu (20 gab.), euro	2,294	2,408	2,528	2,654	2,17	2,773
Likme karsējamai tabakai pret minimālo līmeni cigaretēm	19,9%	25,1%	30,2%	32%	32%	19,7%
Fiskālā ietekme**, milj. euro		+1,5	+3,5	+4,8		
t.sk.: AN		+1,3	+2,9	+4,0		
t.sk.: PVN		+0,3	+0,6	+0,8		

* Karsējamās tabakas 1 paciņa (20 gab.) satur 6,1 g. tabakas, kas pēc pieņēmuma ir vienādi ar 1 paciņu (20 gab.) cigarešu. Tādējādi, lai aprēķinātu AN karsējamai tabakai par 1 paciņu (20 gab.) tiek izmantots koeficients 6,1.

** Ieviešanas gadā norādīta 11 mēnešu ietekme

4.5. Akcīzes nodokļa likmes piemērošana jaunieviestiem produktiem

Paredzēt pakāpenisku AN likmes piemērošanu arī jaunieviestiem produktiem (produkti kas satur vai nesatur nikotīnu un kuri nav iepriekš definēti, kā zināmi tabakas izstrādājumi) līdzīgi kā Igaunijā. Piemēram, 2021.gadā noteikt AN likmi 80 euro par 1000 gramiem produkta, 2022.gadā 100 euro par 1000 gramiem produkta un 2023.gadā paaugstināt par 20% nosakot AN likmi 120 euro par 1000 gramiem produkta. Praksē parasti viena iepakojuma vienība satur apmēram 17 gramus produkta, t.n. 2021.gadā AN likme iepakojuma vienībai ar 17 gramiem produkta veidotu 1,36 euro. Papildus ir jānosaka definīcija jaunieviestiem produktiem.

17.tab. AN likmes jaunieviestiem produktiem piemērošanas priekšlikums

	Šobrīd	01.01.21.	Priekšlikums		Igaunija	Lietuva
	01.01.20.		01.01.22.	01.01.23.		
Jaunieviestie produkti, euro par 1000 g.	-	80	100	120	200	-
Fiskālā ietekme, milj. euro			x	x		

18.tab. AN likmju tabakas izstrādājumiem paaugstināšanas fiskālās ietekmes*

Nr. p.k.	Pasākums	Fiskālā ietekme, milj. euro		
		2021	2022	2023
1.	AN likmes cigaretēm paaugstināšana	+2,6	+5,5	+7,6
2.	AN likmes elektroniskajās cigaretēs izmantojamiem šķidrumiem vienkāršošana un paaugstināšana	+0,5	+0,6	+0,7
3.	AN likmes cigāriem, cigarellām, smēķējamai tabakai un tabakas lapām paaugstināšana	+0,3	+0,6	+0,9
4.	AN likmes karsējamai tabakai paaugstināšana	+1,5	+3,5	+4,8
5.	AN likmes jaunieviestiem produktiem paaugstināšana			
	Kopā fiskālā ietekme, milj. euro	+5,0	+10,2	+14,0

* 2021.gadā cigaretēm norādīta 9 mēnešu ietekme, pārējiem nodokļa objektiem - 11 mēnešu ietekme

5. Transportlīdzekļu nodokļu izmaiņas

5.1. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis

Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokli (turpmāk – TEN) jeb ikgadējo nodokli transportlīdzekļiem piemēro lielākais vairums Eiropas Savienības (turpmāk – ES) dalībvalstu un OECD dalībvalstu, izņemot Igauniju, Lietuvu, Poliju un Slovēniju, tomēr Polijā un Slovēnijā piemēro vieglajiem automobiļiem reģistrācijas nodokli.

Savukārt ikgadējo nodokli vieglajiem transportlīdzekļiem Lietuva un Igaunija nav ieviesusi vispār, līdz ar to nav pamatots apgalvojums, ka šajās valstīs ikgadējais nodoklis vieglajiem transportlīdzekļiem ir iekļauts akcīzes nodoklī par degvielu.

TEN likmes vieglajiem automobiļiem aprēķina šādi:

- ✓ automobiļiem, kuri pirmo reizi reģistrēti līdz 31.12.2004. – pēc pilnas masas;
- ✓ automobiļiem, kuri pirmo reizi reģistrēti no 01.01.2005. – 31.12.2008. – pēc pilnas masas, motora tilpuma un motora maksimālās jaudas;
- ✓ automobiļiem, kuri pirmo reizi reģistrēti no 01.01.2009. – pēc CO₂ izmešiem.

Priekšlikumi izmaiņām TEN noteikšanā transportlīdzekļiem:

- 1) piemērot jaunas TEN aprēķina likmes tiem transportlīdzekļiem, kuriem CO₂ izmeši ir noteikti atbilstoši jaunajai CO₂ izmešu metodei (WLTP)¹³, sākot ar 2021.gadu (veikta 1.reģistrācija).

19.tab. TEN likmju likmes (pēc CO₂ izmešiem) piemērošana

Nr.p.k.	CO ₂ izmeši	TEN likme
1.	Līdz 60	0
2.	61-90	12
3.	91-110	24
4.	111-130	48
5.	131-150	84
6.	151-170	120
7.	171-190	144
8.	191-210	168
9.	211-230	216
10.	231-250	264
11.	251-270	408
12.	271-300	552
13.	301-330	654
14.	No 331	756

Arī **SM priekšlikums**: piemērot jaunas TEN aprēķina likmes tiem transportlīdzekļiem, kuriem CO₂ izmeši ir noteikti atbilstoši jaunajai CO₂ izmešu metodei (WLTP)¹⁴ un, lai tās būtu pielīdzināmas TEN likmēm, kas aprēķinātas, izmantojot ar iepriekšējo metodi (NEDC)¹⁵ noteiktos CO₂ izmešus. Transportlīdzekļiem, kuriem CO₂ izmeši ir noteikti, izmantojot gan NEDC metodi, gan WLTP metodi, TEN aprēķinam izmantot CO₂ radītājus, kas noteikti saskaņā ar WLTP metodi. Ieviešot **no 2021. gada** pāreju likmju pēc CO₂ izmešu daudzuma

¹³ Pasaulē saskaņotā vieglo transportlīdzekļu testēšanas procedūra (Worldwide Harmonised Light Vehicle Test Procedure WLTP), spēkā no 2018.gada 1.septembra

¹⁴ Pasaulē saskaņotā vieglo transportlīdzekļu testēšanas procedūra (Worldwide Harmonised Light Vehicle Test Procedure WLTP), spēkā no 2018.gada 1.septembra

¹⁵ Jaunais Eiropas braukšanas cikls (New European Driving Cycle (NEDC))

gramos uz 1 km piemērošanā pēc Pasaulē saskaņotās vieglo automobiļu testēšanas procedūras (WLTP), TEN tiek piemērots pēc CO₂ izmešu daudzuma gramos uz 1 km. SM novērtētā provizoriskā ietekme uz budžetu ir neitrāla.

- 2) kravas transportlīdzekļiem ar pilnu masu līdz 3,5 t (kategorija N1) noteikt vieglo transportlīdzekļu TEN piemērošanas principu, kravas transportlīdzekļiem ar pilnu masu no 3,5 t līdz 12 t piemērot TEN likmes, ņemot vērā EURO izmešu standartu, kravas transportlīdzekļiem ar pilnu masu virs 12 t piemērot TEN likmes, ņemot vērā EURO izmešu standartu un asu skaitu.

20.tab. TEN likmju principa (pēc CO₂ izmešiem) piemērošana kravas automobiļiem ar pilno masu līdz 3,5 t (N₁ kategorija)

Kravas auto (piemēram)	Pilna masa, kg	CO ₂ izmeši, g/km	Dzinējs	Motora izmešu standarts	TEN likme 2020.gadā, euro	TEN likme 2021.gadā, euro
Toyota Hilux SR Double Cab ar mehānisko pārnēsūmkārību	3210	247	Dīzeļdzinējs, 2396 cm ³ , 110 kW	Euro 6	219	264

5.2. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa (turpmāk – UVTN) mērķis ir piemērot nodokli par automobiļiem, kuri ir uzņēmēju īpašumā vai turējumā un tiek izmantoti ne tikai saimnieciskās darbības nodrošināšanai, bet arī privātajām vajadzībām. Uzņēmēji, kuri automobiļus izmanto tikai saimnieciskajā darbībā, tos deklarē Ceļu satiksmes drošības direkcijas uzturētajā Transportlīdzekļu un to vadītāju valsts reģistrā un ir atbrīvoti no uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa maksāšanas.

UVTN likmes ir noteiktas kā nemainīgs skaitlis, nevis izteiktas procentuālā izteiksmē, kā lielākajai daļai nodokļu. Tādējādi šāda veida nodokļa likmes paliek nemainīgas, neskatoties uz patēriņa cenu izmaiņām. Ņemot to vērā, ir nepieciešams pārskatīt UVTN likmes ik pēc noteikta laika perioda un veikt to indeksēšanu atbilstoši inflācijas apjomam. Ievērojot šos nosacījumus UVTN likmes tiek palielinātas, ņemot vērā patēriņa cenu indeksa izmaiņas, sākot no 2017.gada. Arī iepriekš UVTN likmes indeksēja, ievērojot Centrālās statistikas pārvaldes (turpmāk – CSP) aprēķinātā patēriņa cenu indeksa izmaiņas 2014.gadā pret 2010.gadu un tās attiecīgi piemēroja ar 2016.gada 1.janvāri.

21.tab. UVTN likmju indeksācija, ņemot vērā inflācijas pieauguma tempu no 2017.gada*

Transportlīdzekļi	UVTN likme 2020.gadā, euro mēnesī	UVTN likme 2021.gadā, euro mēnesī	Fiskālā ietekme, milj. euro
Līdz 2000 cm ³	29	31	+1,2
No 2001 cm ³ līdz 2500 cm ³	46	49	+0,1
No 2501 cm ³ līdz 3000 cm ³	62	66	+0,2

* Transportlīdzekļiem, kas reģistrēti līdz 2005.gada 1.janvārim, arī tiek pārskatīta, ņemot vērā patēriņa cenu indeksācijas izmaiņas, kā rezultātā UVTN likme no 46 euro mēnesī 2020.gadā palielinās līdz 49 euro mēnesī 2021.gadā

Papildus iepriekšminētajām izmaiņām ir veikts arī sīkāks sadalījums automobiļiem pēc to motora tilpuma, kā rezultātā atsevišķi ir izdalīti transportlīdzekļi ar lielu motora tilpumu, proti, automobiļiem ar motora tilpumu, kas pārsniedz 3000 cm³ tiek noteikta jauna UVTN likme 82 euro apmērā. Ņemot vērā to, ka šobrīd būtiski ir stiprināt rīcību klimata pārmaiņu mazināšanai, tad kā viens no pasākumiem ir mēģināt ierobežot komersantus izmantot automobiļus ar liela tilpuma motoru privātajām vajadzībām.

22.tab. Papildus likmes transportlīdzekļiem, kuru motora tilpums pārsniedz 3000 cm³, noteikšana

Transportlīdzekļi	UVTN likme 2020.gadā, euro mēnesī	UVTN likme 2021.gadā, euro mēnesī	Fiskālā ietekme, milj. euro
Virš 3000 cm ³	62	82	+0,2

5.3. Transportlīdzekļu reģistrācijas nodoklis

Ņemot vērā esošās tendences vairākās Eiropas pilsētās mazināt gaisa piesārņojumu, liedzot to centros iebraukt automobiļiem ar zemāku emisiju standartu, tādejādi var papalielināties vecu un ekoloģiski kaitīgāku vieglo automobiļu, it sevišķi ar dīzeļdzinēju aprīkotu, plūsma uz Latviju. Atbilstoši VARAM priekšlikumam, lai ietekmētu patērētāja izvēli par labu klimatam un videi draudzīgāka vieglā automobiļa iegādes brīdī, ir nepieciešams atkārtoti ieviest transportlīdzekļu reģistrācijas nodokli (turpmāk - TRN).

Lietuvā ar 2020.gada 1.jūliju ir ieviests reģistrācijas nodoklis vieglajiem un kravas automobiļiem (M₁ un N₁ kategorija) atkarībā no CO₂ izmešiem, vienlaikus paredzot atbrīvojumu no reģistrācijas nodokļa, ja CO₂ izmešu apjoms ir līdz 130g/km. Turklāt reģistrācijas nodokļa apmērs par tādā paša CO₂ emisiju daudzumu transportlīdzekļiem, kas ir aprīkoti ar dīzeļdzinēju, būs divas reizes augstāks nekā ar benzīna dzinēju aprīkotam transportlīdzeklī, bet transportlīdzeklī, kurš ir aprīkots ar gāzes kā degvielas barošanas iekārtu, reģistrācijas nodokļa apmērs tiek samazināts par 10%.

23.tab. Lietuvā piemērojamās vieglajiem automobiļiem un vieglajiem kravas automobiļiem (M1 un N1 kategorija) reģistrācijas nodokļa likmes, kas stājas spēkā no 2020.gada 1.jūlija, euro

CO ₂ emisija		Nodokļa likme atkarībā no degvielas veida		
no	līdz	Dīzelis	Benzīns	Gāze
0	115	0	0	0
116	130	0	0	0
131	140	30	15	13,5
141	150	60	30	27
151	160	90	45	40,5
161	170	120	60	54
171	180	150	75	67,5
181	190	180	90	81
191	200	210	105	94,5
201	210	240	120	108
211	220	270	135	121,5
221	230	300	150	135
231	240	330	165	148,5
241	250	360	180	162
251	260	390	195	175,5
261	270	420	210	189
271	280	450	225	202,5
281	290	480	240	216
291	300	510	255	229,5
301 un vairāk		540	270	243

Lai novērstu vecu un nolietotu vieglo automobiļu ieviešanu reģistrēšanu Latvijā no Rietumeiropas valstīm, kā arī no Lietuvas ir nepieciešams izvērtēt, kādā apmērā noteikt

reģistrācijas nodokļa likmes, kā arī tās koriģēt atkarībā no motora emisiju standarta. Nepieciešams atjaunot reģistrācijas nodokli arī motocikliem.

Priekšlikumi TRN ieviešanai transportlīdzekļiem:

- 1) atjaunot TRN vieglajiem automobiļiem, lai novērstu vecu un ekoloģiski kaitīgu vieglo automobiļu ieplūšanu no Rietumeiropas un reģistrēšanu Latvijā, ņemot vērā VARAM un SM izteiktos piedāvājumus. TRN likmes noteikšanai kā kritērijus izmantojot vieglā automobiļa vecumu, degvielas tipu, CO₂ izmešus, EURO standartu un automobiļa vērtību, neieskaitot PVN;
- 2) atjaunot TRN arī motocikliem, ņemot vērā motora darba tilpumu (cm³);
- 3) TRN vieglajiem automobiļiem un motocikliem ietvert Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumā kā atsevišķu šā likuma nodaļu un nākotnē sagatavot jaunu Transportlīdzekļu nodokļu likumu, kas aizstātu Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likumu.

Latvijā 2019.gadā pirmoreiz reģistrēto vieglo (M1) un vieglo kravas (N1) automobiļu skaits bija 71 tūkst.

Piemērojot Lietuvas modeli, jāņem vērā, ka reģistrācijas nodokli nemaksātu 26% pirmoreiz reģistrēto vieglo (M1) un vieglo kravas (N1) automobiļu ar dīzeļa motora tipu, 41% ar benzīna motora tipu un 12% ar papildu gāzes (LPG, CNG/LNG) iekārtām aprīkotu pirmoreiz reģistrēto automobiļu, jo tie atbilst CO₂ izmešu kategorijai, kas atbrīvota no nodokļa.

Fiskālā ietekme vērtēta divās komponentēs:

- 1) tiem pirmo reizi reģistrētajiem automobiļiem, kuriem ir norādīta CO₂ vērtība (indikatīvi fiskālā ietekme uz budžetu būtu +5,0 milj. euro gadā);
- 2) tiem pirmo reizi reģistrētajiem automobiļiem, kuriem CO₂ vērtība nav norādīta. Kopējā pirmo reizi reģistrēto automobiļu skaitā tie ir 27% un fiskālās ietekmes aprēķinā tiem piemērota vidējā svērtā likme, kas reizināta ar koeficientu 1,5 (indikatīvi fiskālā ietekme būtu + 5,7 milj. euro gadā).

Līdz ar to kopējā fiskālā ietekme vērtējama ap +10,7 milj. euro.

24.tab. Transportlīdzekļa nodokļu paaugstināšanas fiskālās ietekmes

Nr. p.k.	Pasākums	Fiskālā ietekme, milj. euro		
		2021	2022	2023
1.	Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis (TEN)	0,0	0,0	0,0
1.1.	Jaunas TEN aprēķina likmes piemērošana tiem transportlīdzekļiem, kuriem CO ₂ izmeši ir noteikti atbilstoši jaunajai CO ₂ izmešu metodei (WLTP), sākot ar 2021.gadu	-	-	-
1.2.	TEN piemērošanas principu (pēc CO ₂) attiecināšana arī uz kravas automobiļiem, kuri pirmo reizi reģistrēti no 2009.gada 1.janvāra, ar pilno masu līdz 3,5 t (N1 kategorija), kā arī ņemot vērā EURO izmešu standartu	-	-	-
2.	Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis (UVTN)	+1,7	+1,7	+1,7
2.1.	UVTN likmju indeksācija, ņemot vērā inflācijas pieauguma tempu no 2017.gada	+1,5	+1,5	+1,5
2.2.	Papildus likmes transportlīdzekļiem, kuru motora tilpums pārsniedz 3000 cm ³ , noteikšana	+0,2	+0,2	+0,2
3.	Transportlīdzekļu reģistrācijas nodoklis (TRN)	+10,7	+10,7	+10,7
3.1.	TRN atjaunošana, lai novērstu vecu un ekoloģiski kaitīgu vieglo automobiļu ieplūšanu no Rietumeiropas un reģistrēšanu Latvijā	+10,7	+10,7	+10,7
	Kopā fiskālā ietekme, milj. euro	+12,4	+12,4	+12,4

6. Akcīzes nodokļa likmes samazināšana dabasgāzei (izmantošanai transportā)

Lai veicinātu dabasgāzes uzpildes punktu izveidi Latvijas teritorijā transportlīdzekļiem, kuros kā degvielu izmanto dabasgāzi, un siltumnīcefekta gāzu emisiju samazināšanu transportā, kā arī lai veicinātu pakāpenisku pāreju uz videi draudzīgākas un gaisa kvalitāti mazāk ietekmējošas degvielas izmantošanu, nepieciešams terminēti līdz 2025.gadam (ieskaitot) samazināt AN dabasgāzei, kuru izmanto transportā, paredzot, ka no 2021.gada līdz 2025.gadam AN likme dabasgāzei kā degvielai ir 1,91 *euro* par 1 MWh jeb 20 *euro* par 1000 m³, vienlaikus paredzot, ka no 2026.gada AN likme dabasgāzei (izmantošanai par degvielu) tiktu palielināta uz 10 *euro* par 1 MWh jeb 105 *euro* par 1000 m³.

25.tab. AN likmes dabas gāzei (izmantošanai par degvielu) samazināšana

		Esošā likme 2020.gadā	Priekšlikums 2021. – 2025.g.	Lietuva ¹⁶	Igaunija ¹⁷
Dabasgāze kā degviela	par 1000 m ³	101	20,00	0	47,32 40,00 (no 01.05.2020)
	par 1 MWh	9,64	1,91	0	4,52 3,82 (no 01.05.2020)
Fiskālā ietekme, milj. <i>euro</i>			-0,0213 ¹⁸		

*indikatīvs aprēķins

Ņemot vērā to, ka samazināta AN likme dabasgāzei, ko izmanto transportā, kvalificējas kā komercdarbības atbalsts, tas būtu paziņojams Eiropas Komisijai, ievērojot Līguma par Eiropas Savienības darbību 108. panta 3. punktu. Šobrīd esošais komercdarbības atbalsta regulējums (Pamatnostādnēs par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020.gadam (ar grozījumiem, kas noteikti Komisijas paziņojumā par darbības termiņa pagarināšanu un grozījumiem Reģionālā atbalsta pamatnostādnēs 2014.–2020. gadam, Pamatnostādnēs par valsts atbalstu, lai veicinātu riska finansējuma ieguldījumus, Pamatnostādnēs par valsts atbalstu vides aizsardzībai un enerģētikai 2014.–2020. gadam, Pamatnostādnēs par valsts atbalstu grūtībās nonākušu nefinanšu uzņēmumu glābšanai un pārstrukturēšanai un Paziņojumā par kritērijiem, pēc kuriem analizē saderīgumu ar iekšējo tirgu valsts atbalstam ar mērķi sekmēt svarīgu projektu īstenošanu visas Eiropas interesēs, Komisijas paziņojumā – Nostādnes par valsts atbalstu pētniecībai, izstrādei un inovācijai un Komisijas Paziņojumā dalībvalstīm par Līguma par Eiropas Savienības darbību 107. un 108. panta piemērošanu īstermiņa eksporta kredīta apdrošināšanai (2020/C 224/02))) pieļauj komercdarbības atbalsta piešķiršanu līdz 2021. gada 31. decembrim.”

¹⁶ https://www.fm.gov.lv/en/s/taxes/excise_duty/

¹⁷ <https://www.emta.ee/eng/business-client/excise-duties-assets-gambling/about-excise-duties/rates-excise-duty>

¹⁸ Fiskālā ietekme aprēķināta 3 gadiem. Aprēķinam izmantoti dati par dabasgāzes patēriņu transportā 2019.gadā, kad 1.CNG uzpildes stacija tika atklāta 2019.gada maija vidū, un pieņemot, ka 2019.gada mēneša patēriņš saglabāsies 2020.gada 12 mēnešu patēriņā un dubultosies 2020.gadā atklātās otrās CNG stacijas rezultātā.

7. Atbalsta pasākumi IIN politikas attīstības virzienu īstenošanai

Lai nodrošinātu nodokļu politikas attīstības virzienu sekmīgu īstenošanu, nepieciešams īstenot arī vairākus papildu pasākumus līdzšinējās iedzīvotāju ienākuma nodokļa sistēmas sakārtošanai un pilnveidošanai.

7.1. IIN deklarēšanas sistēmas un piemaksu un pārmaksu atmaksas sistēmas sakārtošana

Ja nodokļa maksātājs neveic saimniecisko darbību, negūst ienākumus ārvalstīs vai citus ienākumus, kurus ar IIN apliek rezumējošā kārtība, bieži IIN deklarācija tiek sniegta vienīgi ar mērķi atgūt pārmaksāto IIN (piemēram, IIN pārmaksa radusies attaisnato izdevumu, diferencētā neapliekamā minimuma vai atvieglojumu nepilnīgas izmantošanas rezultātā). 2018.gadā minēto faktoru ietekmē, lai saņemtu pārmaksātā IIN atmaksu, deklarāciju gan elektroniski, gan papīra formā bija iesnieguši 274,6 tūkst. IIN maksātāju (viņu kopējā pārmaksas summa bija 49,1 milj. *euro*). Lai atvieglotu nodokļa maksātājiem īstenot savas tiesības atgūt, paredzēts ieviest sistēmu, ka VID veiks IIN pārmaksu automātisku atmaksu, ja izpildīsies likumā noteiktie nosacījumi.

Tomēr, lai nodrošinātu, ka IIN pārmaksu automātiska atmaksa nenotiek nepamatoti, (piemēram, maksātājam par iepriekšējo gadu ir jāveic IIN piemaksa rezumējošā kārtībā, uz deklarācijas pamata), arī nepieciešams pilnveidot normatīvo regulējumu. Pašlaik, lai VID nodrošinātu IIN iekasēšanu no maksātājiem, kuri nav iesnieguši deklarāciju, VID jāveic datu atbilstības pārbaude vai IIN revīzija (audits), kas ir dārgs un laikietilpīgs process. Savukārt, ņemot vērā VID informāciju, ka, neraugoties uz sniegto informāciju masu saziņas līdzekļos un uz to, ka VID tika nosūtījis uzaicinājumus sniegt deklarācijas Elektroniskās deklarēšanas sistēmā (EDS), kā arī maksātāji, kuriem budžetā maksājama nodoklis bija lielāks nekā 300 *euro*, tika telefoniski informēti par pienākumu iesniegt deklarāciju, uz 2020.gada 9.martu 21,1 tūkst. maksātāju vēl nebija iesnieguši deklarācijas par 2018.gadu. Šim 21,1 tūkst. maksātāju kopējā budžetā maksājamā IIN summa būtu 1,2 milj. *euro*. ņemot vērā minēto, likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" nepieciešams veikt grozījumus, lai VID nodrošinātu IIN savlaicīgu aprēķināšanu un iemaksāšanu budžetā, netērējot nesamērīgus resursus kontroles pasākumu nodrošināšanai, ja persona nav iesniegusi deklarāciju. Nepieciešams paredzēt, ka tad, ja maksātājs nebūs iesniedzis deklarāciju likumā noteiktajā termiņā un atbilstoši VID informācijas sistēmām viņam veidosies IIN piemaksa, VID aprēķinās IIN pēc VID rīcībā esošās informācijas, savukārt maksātājs, ja nepiekrīt VID veiktajam IIN aprēķinam, varēs precizēt un papildināt deklarāciju, attiecīgi pārrēķinot IIN apmēru.

Būtiska ir arī pilnveidot veidus, kā VID tiek sniegta informācija par maksātāja attaisnotajiem izdevumiem, atvieglojot maksātājiem deklarācijas aizpildīšanu, bet VID – IIN administrēšanu. Lai atvieglotu deklarācijas aizpildīšanu, paredzēts noteikt kārtību, kādā medicīnas un ārstniecības pakalpojumu sniedzēji elektroniski var sniegt informāciju VID par maksātāja attaisnotajiem izdevumiem, kuru maksātājs, aizpildot deklarāciju, varēs iegūt no VID datu bāzes un kā savus attaisnotos izdevumus ietvert deklarācijā. Lai pilnveidotu IIN administrēšanu paredzēts noteikt kārtību, ka pašvaldības līdz pēctaksācijas gada 1.februārim VID elektroniski sniegs informāciju par taksācijas gadā aktuālajām licencēm interešu un pieaugušo neformālās izglītības maksas programmu īstenošanai. Savukārt, ja maksātājs attaisnotos izdevumus būs iekļāvis deklarācijā, VID pēc rakstiska pieprasījuma varēs saņemt no apdrošināšanas sabiedrībām informāciju par šai personai apmaksāto summu saskaņā ar

konkrētu attaisnojuma dokumentu, lai novērstu nepamatotu IIN atmaksu gadījumos, ja apdrošinātājs ir apmaksājis ārstniecības un medicīnas pakalpojumu.

7.2. Vienveidīgas pieejas nodrošināšana IIN piemērošanā

2018.gada 11.oktobrī Saeima pieņēmusi grozījumus Valsts fondēto pensiju likumā, atbilstoši kuriem valsts fondēto pensiju shēmas dalībniekam ir tiesības izvēlēties, kā tiks izmantots viņa valsts fondētais pensijas kapitāls, ja dalībnieks nomirs pirms vecuma pensijas pieprasīšana. Iespējami valsts fondētās pensijas kapitāla izmantošanas veidi ir šādi: 1) to ieskaita valsts pensiju speciālajā budžetā; 2) to pievieno valsts fondēto pensiju shēmas dalībnieka norādītās personas fondētās pensijas kapitālam; 3) to manto Civillikumā noteiktajā kārtībā. Pirmajos divos gadījumos fiziskās personas gūtais ienākums nākotnē tā guvējam tiks aplikts ar IIN kā pensijas ienākums. Savukārt mantojums (ar atsevišķiem izņēmumiem) nav aplikams ar IIN. Šāda pieeja izveidojusies, jo iepriekš mantojuma atstājēja ienākums ir ticis aplikts ar IIN. Ņemot vērā, ka valsts fondētais pensiju kapitāls veidojas no summām, kas pirms to ieskaitīšanas budžetā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu veidā nav bijušas IIN objekts, lai nodrošinātu vienveidības principu vienas izcelsmes ienākuma aplikšanā ar IIN, nepieciešamas paredzēt, ka mantojumu, kas veidojas no valsts fondētā pensiju kapitāla, līdzīgi kā pensijas un pensijām pielīdzināmu ienākumu aplik ar IIN.

VSAA šāda likumprojekta ieviešanai nepieciešamas 25 cilvēkdienas un papildu finansējums 11 800 EUR apmērā (25 c/d × EUR 472).

Tāpat, ņemot vērā arī Valsts kontroles finanšu revīzijas ziņojumā par Latvijas Republikas 2017.gada pārskatu par valsts budžeta izpildi un par pašvaldību budžetiem Nr.2.4.1-35/2017 norādīts, ka, lai nodrošinātu vienveidīgu pieeju IIN piemērošanā nepieciešams likumā "Par iedzīvotāju ienākuma nodokli" skaidri noteikt, ka ar IIN ir aplikams ienākums, kas radies samazinātu (dzēstu) saistību rezultātā. Vadoties no šīs pieejas arī skaidri jāatrunā gadījumi, ja dzēstās (samazinātās) saistības netiek apliktas ar IIN (piemēram, studentu un studējošo kredītu dzēšanas rezultātā gūtais ienākums (2019.gadā šie kredīti dzēsti 3,2 tūkst. personu 1,6 milj. euro apmērā)).

7.3. Ar IIN neapliekamo kompensāciju apmērs un kompensējamo izdevumu veidi, ja darba devējs kompensē darbiniekam ar attālināto darbu saistītos izdevumus

Covid-19 apstākļos ievērojami paplašinājusies prakse, ka darbinieki savus darba pienākumus veic attālināti, nevis atrodoties darba devēja telpās. Arī Saeimā š.g. 4.jūnijā 1.lasījumā ir pieņemti grozījumi Darba likumā, kuros iekļauts regulējumu attiecībā uz attālinātā darba veikšanas tiesisko nodrošinājumu. Regulējums paredz - ja darbinieks un darba devējs vienojas par darba veikšanu attālināti, darbinieka izdevumus, kas saistīti ar attālināto darba veikšanu, sedz darba devējs, ja darbinieks un darba devējs nav vienojušies citādi). Tādējādi aktuāls kļuvis jautājums par to, kāds IIN (algas nodokļa) režīms jāpiemēro gadījumos, ja darba devējs darbiniekam kompensē ar attālināto darbu saistītos izdevumus.

Izvērtējot iespējamo darba devēja darbiniekam kompensēto izdevumu struktūru, iespējamais risinājums ir noteikt, ka kompensējamo izdevumu summa mēnesī nedrīkst pārsniegt 60 euro (pārsniegumu aplik kā algota darba ienākumu), kompensējamās izdevumus nosacīti iedalot grupās pa izdevumu veidiem, kurus darba devējs var kompensēt, katrai atsevišķai grupai nepārsniedzot likumā noteiktu apmēru. Kompensāciju piemēro pie darba devēja, pie kura iesniegta algas nodokļa grāmatiņa. Kompensāciju nemaksā ilgstošas prombūtnes vai ilgstošas slimības laikā.

8. Pievienotās vērtības nodokļa izmaiņas

Lai veicinātu savlaicīgu naudas līdzekļu atgriešanu pievienotās vērtības nodokļa (turpmāk – PVN) maksātājiem, nepieciešams veikt regulāru apstiprinātās PVN pārmaksas atmaksu. Tādējādi plānots arī turpmāk saglabāt Covid-19 izraisītās krīzes laikā noteikto 30 dienu termiņu PVN pārmaksas izvērtēšanai un atmaksai, kas ir būtisks atbalsts nodokļu maksātājiem.

Lai samazinātu administratīvo slogu nodokļu maksātājiem un vienlaikus efektīvizētu Valsts ieņēmumu dienesta (turpmāk – VID) izmaksas, kā arī ņemot vērā Valsts kontroles ieteikumu, nepieciešams vienkāršot VID lēmumu paziņošanas kārtību un PVN maksātāju saziņu ar VID. Līdz ar to plānots noteikt vienu veidu, kādā PVN maksātājam tiks paziņots lēmums par tā reģistrāciju VID PVN maksātāju reģistrā, kā rezultātā tiks noteikts, ka lēmums par reģistrāciju VID PVN maksātāju reģistrā un izslēgšanu no tā būs paziņojams, ievietojot to VID Elektroniskās deklarēšanas sistēmā (turpmāk – EDS). Turklāt nodokļu maksātāju ērtībai plānots arī noteikt, ka PVN maksātāju saziņa ar VID notiks tikai elektroniskā veidā, izmantojot EDS, kas vienlaikus atbilst arī likumprojektā “Grozījumi likumā “Par nodokļiem un nodevām” (Nr.418/Lp13) noteiktajam regulējumam.

Lai ne tikai regulārie PVN maksājumi, bet arī pārējie Pievienotās vērtības nodokļa likumā noteiktie neregulārie PVN maksājumi atbilstu vienotā nodokļu konta ieviešanai 2021.gadā, plānots mainīt paziņojuma par PVN samaksu koncepciju, kā rezultātā paziņojums par PVN samaksu vairs netiks uzskatīts par iesniedzamo informāciju VID, bet gan par nodokļa deklarāciju ar tajā veikto PVN samaksas vai atmaksas aprēķinu, un būtu iesniedzams VID pirms PVN samaksas veikšanas.

9. Kopsavilkuma fiskālās tabulas

Veikto nodokļu pasākumu kopējo izmaiņu rezultātā fiskālās ietekmes uz valsts kopbudžetu ir **-26,6 milj. euro** 2021.gadā, **+56,0 milj. euro** 2022.gadā un **+76,1 milj. euro** 2023.gadā (sk. 25.tab.).

25.tab. Kopējās pasākumu fiskālās ietekmes* uz valsts kopbudžetu, milj.euro

Pasākums	Fiskālā ietekme, milj. euro		
	2021	2022	2023
Nodokļu izmaiņas			
1. VSAOI likmes samazināšana par 1% no 35.09% uz 34.09%	-75,6	-75,6	-75,6
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>1,4</i>	<i>1,4</i>	<i>1,4</i>
<i>valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	<i>-82,8</i>	<i>-82,8</i>	<i>-82,8</i>
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>	<i>0,0</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>5,8</i>	<i>5,8</i>	<i>5,8</i>
2. DNM sliedžu līdz kuram piemēro DNM paaugstināšana līdz 1 800 euro mēnesī	-41,6	-41,6	-41,6
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>-10,4</i>	<i>-10,4</i>	<i>-10,4</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>-31,2</i>	<i>-31,2</i>	<i>-31,2</i>
3. IIN pārdale uz 75%/25% (2020.gadā 80%/20%)			
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>90,9</i>	<i>90,9</i>	<i>90,9</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>-90,9</i>	<i>-90,9</i>	<i>-90,9</i>
4. Minimālā VSAOI apmēra un nodokļa no apgrozījuma ieviešana	73,3	150,5	166,9
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>2,9</i>	<i>3,2</i>	<i>1,9</i>
<i>valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	<i>50,4</i>	<i>115,7</i>	<i>135,3</i>
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	<i>8,2</i>	<i>18,7</i>	<i>22,0</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>11,8</i>	<i>12,8</i>	<i>7,8</i>
5. AN likmju tabakas izstrādājumiem paaugstināšana (valsts pamatbudžetā)	+5,0	+10,2	+14,0
6. Transportlīdzekļu nodokļi un nodevas (valsts pamatbudžetā)	+12,4	+12,4	+12,4
7. Nekustamā īpašuma nodoklis (NĪN) (atbilstoši MK 2019.gada 11.oktobra sēdes protokola Nr.47 1.§ TM kopā ar FM nodrošina, ka jaunās kadastrālās vērtības un izmaiņas NĪN politikā varētu stāties spēkā ar 2022.gada 1.janvāri)	-	-	-
KOPĀ ieņēmumi valsts kopbudžetā (bez iemaksām valsts fondēto pensiju shēmā)	-34,7	37,2	54,1
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>102,2</i>	<i>107,8</i>	<i>110,3</i>
<i>valsts pamatbudžetā (ieņēmums veselības finansēšanai)</i>	<i>-</i>	<i>-</i>	<i>-</i>
<i>valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	<i>-32,4</i>	<i>32,9</i>	<i>52,5</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>-104,6</i>	<i>-103,5</i>	<i>-108,6</i>
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	<i>8,2</i>	<i>18,7</i>	<i>22,0</i>
KOPĀ	-26,6	55,9	76,1

* Pasākumiem fiskālām ietekmēm ir norādīts indikatīvs vērtējums, līdz ar to precizējoties priekšlikuma nosacījumiem, fiskālā ietekme var mainīties

** Ieņēmumi pieaug pakāpeniski, jo minimālais VSAOI objekts tiek ieviests pakāpeniski trīs gadu laikā.

LM papildus jāreķina arī valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta izdevumu pieaugums, kas radīsies no bezdarbnieku pabalstiem, slimības lapām u.tml. izdevumiem

*** LM jāpiedāvā mērķtiecīgs ģimenes valsts pabalstu palielinājums, lai risinātu situāciju mājāsaimniecībām, kurās ir vairākas apgādībā esošas personas un vidējais ienākumu līmenis uz personu ir zems.

Informatīvajā ziņojumā ietverti pasākumu fiskālā ietekme uz kopbudžeta ieņēmumiem sadalījumā pa nodokļu veidiem no 2021. – 2023.gadam var skatīt zemāk 26.tabulā.

26.tab. **Kopējā fiskālā ietekme uz kopbudžeta ieņēmumiem sadalījumā pa nodokļu veidiem no 2021. – 2023.gadam, milj.euro**

	Fiskālā ietekme, milj. euro		
	2021	2022	2023
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	-19,4	-18,0	-24,4
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>-6,0</i>	<i>-5,8</i>	<i>-7,0</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>-13,7</i>	<i>-12,6</i>	<i>-17,7</i>
Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas	-24,3	51,6	74,3
<i>no tā: valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	<i>-32,4</i>	<i>32,9</i>	<i>52,4</i>
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	<i>8,2</i>	<i>18,7</i>	<i>22,0</i>
Akcīzes nodoklis	+5,0	+10,2	+14,0
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>+5,0</i>	<i>+10,2</i>	<i>+14,0</i>
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	+1,7	+1,7	+1,7
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>+1,7</i>	<i>+1,7</i>	<i>+1,7</i>
Vieglo automobiļu reģistrācijas nodoklis	+10,7	+10,7	+10,7
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>+10,7</i>	<i>+10,7</i>	<i>+10,7</i>
KOPĀ	-26,6	55,9	76,1
<i>no tā: valsts pamatbudžetā</i>	<i>11,3</i>	<i>16,9</i>	<i>19,4</i>
<i>valsts sociālās apdrošināšanas speciālajā budžetā</i>	<i>-32,4</i>	<i>32,9</i>	<i>52,4</i>
<i>valsts fondēto pensiju shēmā</i>	<i>8,2</i>	<i>18,7</i>	<i>22,0</i>
<i>pašvaldību budžetos</i>	<i>-13,7</i>	<i>-12,6</i>	<i>-17,7</i>

Finanšu ministrs

Jānis Reirs

V.Jureviča 67 095560
viktoria.jurevica@fm.gov.lv